

SUOMEN METSÄTIETEELLINEN SEURA — FINSKA FORSTSAMFUNDET
(SOCIETY OF FORESTRY IN FINLAND — FORSTWISSENSCHAFTLICHE GESELLSCHAFT IN
FINNLAND — SOCIÉTÉ FORESTIÈRE DE LA FINLANDE)

SILVA FENNICA

1.

SUUNNITELMA
LUONNONSUOJELUALUEIDEN EROTTAMISEKSI
POHJOIS-SUOMEN VALTIONMAILLA

K. LINKOLA

*ENTWURF ZUR ERRICHTUNG VON NATURSCHUTZGEBIETEN IN DEN
STAATSLANDEREIEN NORD-FINNLANDS*

HELSINKI 1926

SILVA FENNICA

N:o 1 (1926)

SUUNNITELMA LUONNONSUOJELUALUEIDEN EROTTAMISEKSI POHJOIS-SUOMEN VALTIONMAILLA

K. LINKOLA

Entwurf zur Errichtung von Naturschutzgebieten in den Staatsländereien Nord-Finnlands

Sisällysluettelo.

	Sivu
Alkusana	2
Johdanto	2
Kuvaus suojelualueiksi suunnitelluista alueista	3
1. Oulankajoen alue Pohjois Kuusamossa	3
2. Kutsajoen alue Kuolajärvellä	7
3. Pyhätunturi Kemijärven ja Pelkosenniemen rajalla	10
4. Pisavaara Rovaniemen ja Tervolan rajoilla	12
5. Pallas- ja Ounastunturin alue	14
6. Mallan tunturiryhmä Kilpisjärvellä	19
7. Pääskyspahdan alue Petsamon Salmijärvellä	21
8. Petsamon Heinäsaaret	24
Luonnonsuojelun järjestäminen paikallisen väestön taloudellisia etuja huomioonottaen	28
Suurpetojen asema suojelualueilla	34
Suojelualueiden silmälläpito	35
Suojelualueiden perustaminen ja suojelun laatua koskevat määräykset eri alueilla	36
Liite: Ehdotus yleisen suojelualueen perustamiseksi Salmin pitäjän Hiisijärvelle	40
Deutsches Referat	44
Kartta.	
Kuvaliitteet (1—32).	

Alkusana.

Kirjoitus, joka tässä on painosta julkaistuna, on lausunto, jonka allekirjoittanut toukok. 15 päivänä 1926 antoi Metsähallitukselle. Erinäiset puolet kirjoituksessa, m.m. kirjallisuusviittausten niukkuus, saavat selityksensä julkaisun asiakirjaluonteesta.

Johdanto.

Kirjeessä helmikuun 10 päivältä 1925, N:o 1539/32 444, metsähallitus, nojautuen maatalousministeriön kirjeeseen helmikuun 6 päivältä N:o 719, määräsi allekirjoittaneen metsähallituksen lähempien ohjeiden mukaan tarkastamaan valtionmailla Pohjois-Suomessa sijaitsevat yleisiksi ja erityisiksi luonnonsuojelualueiksi ehdotettavat alueet. Viime kesäkuun 24 päivästä elokuun 25 päivään kestäneillä matkoilla suoritin tämän tehtävän.

Syystä että tarkastettaviksi määrätyt alueet sijaitsevat hajallaan eri tahoilla laajaa Pohjois-Suomea ja koska käytettävissäni oli tarkastusmatkoihin vain 2 kuukauden aika, saatoin eri alueilla toimittaa ainoastaan aivan yleispiirteisen, vertailevan tutkimuksen. Päämääränä oli saada muodostetuksi omiin havaintoihin nojaava käsitys kunkin alueen sopivaisuudesta ja tärkeydestä suojelualueeksi, niin hyvin yleisen luonnonsuojeluaatteen ja tieteen kannalta kuin myös huomioon ottaen suuren yleisön harrastuksia luonnonnautintoihin ja -opintoihin monipuolista nähtävää tarjoavissa erämaaseuduissa. Tarkastustehtävä koski luonnollisesti myös kysymystä rauhoituksen sopivimmasta laadusta kullakin alueella, ennen ehdotettujen aluerajojen tarkoituksenmukaisuutta ja vartioimisen järjestelyä. Edelleen pyrittiin saamaan selkoa siitä, miten rauhoitus voitaisiin tarkoitustaan vastaavasti toteuttaa koskemalla mahdollisimman vähän paikallisen väestön elinkeinollisiin etuihin. Alueisiin nähden, jotka tuntuvat sovelialta suuren yleisön nähtävyyksinä suojelluiksi, koetettiin päästä selville toimenpiteistä, joita matkailuliikenne ensi tilassa vaatii liikenne- ja majoituskysymyksen järjestämiseksi.

Seuraavassa pyydän antaa tarkastetuista alueista kustakin erikseen yleiset kuvaukset, joihin liittyy suunnittelut alueiden rajoituksesta ja vartioimisesta sekä erinäisiin alueisiin nähden tietoa liikenne- ja majoi-

tussuhteiden parantamistarpeista. Erikseen käsitellään kysymystä luonnonsuojelun järjestämisestä paikallisen väestön taloudellisia etuja huomioottaen, samoin kysymystä suurpetojen asemasta ehdotettavilla suojelualueilla. Lopuksi esitetään ehdotus suojelualueiden silmälläpidon järjestämisestä ja viimeiseksi yhteenvedona tärkeimmät seikat, jotka olisi järjestettävä suojelualueiden perustamisen yhteydessä annettavissa aseuksissa.

I. Kuvaus suojelualueiksi suunnitelluista alueista.

1. Oulankajoen alue Pohjois-Kuusamossa.

Jo kauan on Pohjois-Kuusamon luonto ollut mainittu erikoislaatuista kauneudesta, ja jo viime vuosisadan lopulta lähtien on ollut vireillä ajatus saada osa tätä luonnonihanaa seutua rauhoitusalueena suojelluksi. Virallisesti ehdotti suojelutoimenpidettä ensi kerran Suojametsäkomisioni (1910), jonka mielestä määrätty alue Oulankajoen ja siihen laskevien Kitka- ja Savinajokien varsilla oli toistaiseksi rauhoitettava, kunnes seutu ehdittäisiin tarkemmin tutkia mahdollista kansallispuiston perustamista silmällä pitäen. Mainitun seudun erikoisen suuri arvo luonnonsuojelualueena tuli täysin todetuksi tutkimusten kautta, jotka yksityinen luonnon ystävä, tehtailija KARL FAZER, kesällä 1917 kustansi. Tällöin tutkivat maisterit VILHO A. PESOLA kasvitieteilijänä ja EINARI MERIKALLIO eläintieteilijänä melko yksityiskohtaisesti Oulankajokialueen kasvi- ja eläinmaailmaa, antaen kukin tutkimuksistaan kirjalliset selonteot, maisteri Pesola sitäpaitsi ehdotuksen alueen rajoituksesta ja vartioinnista. Seuraavassa esitetty kuvaus ja varsinkin rajoitussuunnitelma kaikessa pääasiassa nojautuu maisteri Pesolan lausuntoon; eläimistöä koskevat tiedot ovat maisteri Merikallion havaintoihin perustuvia.

Kaikista niistä tienoista, joita on ajateltu suojelualueiksi maamme pohjoisosiin, on Oulankajokialue eräässä suhteessa ehdottomasti ensimmäisellä sijalla. Siinä, että täällä paikka paikoin mitä suuremmissin, erikoislaatuinen luonnon jylhyys ja miltei eteläisen pehmeä viehättäväisyys sopusuhtaisesti yhdistyvät tunnelmaisiksi maisemakuviksi. Korkeita ja jyrkkiä metsä- ja kalliorantoja, pauhaavia putouksia, paljaina paistavia hiekkatöyränteitä, viehkeän kukkarikkaita rantaniittyjä ja ruoho- ja pensaikorehevyyttä uhkuvia puronsuita vaihtelee matkaajan silmissä, veneen soluessa eteenpäin syvän laakson jokiuomaa pitkin. Kaikki tämä seudulla, jossa ei ole ainoatakaan asuttua majaa ja jossa voi päiväkausia

kuljeskella toisia ihmisiä tapaamatta. Verraton nautinto, aivan unohtumaton elämys jokaiselle, joka osaa antautua kauniiden maisemien ja erämaatunnelman lumoihin! Ja näin luonnonihanassa erämaassa tempaavat luonnonlumot helposti valtoihinsa jäykänkin mielen.

Kasvimaailman tuntijoille Oulankajoen varret tarjoavat paljon erikoisuuksia. Ennenkaikkea pistää silmään kasviston lajirikkaus ja harvinaisten lajien suuri osuus siinä. Harvinaisuuksia löytää kymmeniä, osittain sellaisia, joilla on täällä eteläisin (*Dryas octopetala*, *Salix reticulata*, *Arnica alpina*, *Melandryum affine*, *Potentilla nivea*, *Arabis alpina* y.m.) tai pohjoisin kasvusijansa Suomessa, tai ovat muuten hyvin huomattavia, ollen pari näistä Suomen rajojen sisällä vain täällä tavattuja (*Salix pyrolifolia*, *Arenaria ciliata*). Sammal- ja jäkäläkasvistoa on vasta vähän tutkittu; epäilemättä on sekin sangen erikoinen. Kasvillisuusmuodoista herättävät eniten huomiota ne, joita suuri kalkinpitoisuus monin paikoin loihtii esiin kallioilla (joukoittaisesti kasvaa lapinvuokko (*Dryas*) monine harvinaisine seuralaisineen), metsärinteiden juurilla ja puronvarsilla (lehtoja, erittäinkin komeita saniaislehtoja) sekä soilla (lettoja, lettorämeitä, lettomaisia nevoja j.n.e.), kaikki kasvilajirikkaudessaan ja rehevydessään aivan outotuntuksia karuksi mainitussa pohjolessa. Jokivarsien viehättävät tulvaniittypalaset ovat myös etelästä tulevalle kasvien ystävälle hyvin kiintoisa tuttavuus.

Paikat, joissa mainittu harvinaislaatuinen kasvisto ja kasvillisuus asustavat, ovat pinta-alaltaan aivan vähäiset. Jo enin osa itse jokivarrenkin kasvupaikkoja on karumpaa, kasvipeitteeltään tavallista pohjoissuomalaisista luontoa. Ja heti syvien ja kapeiden joki- ja purolaaksojen yläreunamilta alkavat tasaiset tai kumpuiset, yksitoikkoiset kangasmetsät (HMT, EMT, CICT). Erilaiset suot, joista melkoinen osa on enemmän tai vähemmän lettoisia, ja pikku lammet synnyttävät sentään vaihtelua tähänkin vakaiseen metsämaisemaan.

Eläinkunta on kuten kasvimaailmakin sangen monipuolinen ja rikas. Karhu, ahma, näättä ja saukko sekä yleisesti jokivarsilla näyttäytyvät porot ovat maallikolle kiintoisimmat erikoisuudet. Linnuista, joista maisteri MERIKALLIO tekee yksityiskohtaisesti selkoa julkaisussaan »Oulangan seudun ja Kaakkois-Kuolajärven linnusto» (Acta Soc. F.Fl. Fenn. 48, 1921), mainittakoon tässä vain joutsen, isohanhi, maakotka ja huuhkaja, kaikki nämä kuitenkin harvinaisia ja vain harvoin ihmisen nähtävillä saapuvia. Kaloista ovat lohi ja harri parhaat saaliskalat.

Geologisena ja maantieteellisenä nähtävyytenä puheena oleva alue myös on sangen huomattava. Vuoriperän kirja-

vuus (kvartsiittia, konglomeraattia, metabasiitteja, liuskeita, dolomiitteja) tarjoaa jo maallikollekin huvittavaa huomioimista, ja syvien laakso-rotkojen syntyhistoria ja joen erosiotoiminnan verekset jäljet askarruttavat aivan väkisin kaikkien mieltä, jotka joskus ovat oppineet maan pintamuotoja koskevan tiedon alkeita. Suuren yleisön mielenkiintoa vetävät alueella kenties enimmäen puoleensa Kiutakönkään (13 m putous 600 m matkalla) ja Taivalkönkään (6 m putous) suuret putoukset ja Savilammin seutu, jossa Oulankajoen ja Savinajoen laaksot ovat jyrkkine reunamineen ja pauhaavine koskineen hyvin erikoisia.

Valitettavaa on, että tämä hurmaavan kaunis seutu, vaikkakin on asumaton, ei ole niin turmelemattomassa kauneudentilassa kuin soisi. Metsää on miltei kaikkialla, jopa aivan rantaäyräiltäkin, säästelemättä hakattu ja oksa- ja latvusjätteitä makaa miltei kaikkialla metsissä. Rantoja pilaavat monin paikoin lahoamassa olevien, maailmansodan vuoksi uittamatta jääneiden tukkien kasat ja varsinkin lukuisat paljaiksi hakatut varastopaikat. Tukki-laisten majat, ladot y.m.s. häiritsevät maisemakuvaa paljoa vähemmän; osittain ne jopa luovat viehätystäkin tyypillisen salolaistalouden merkkeinä. Sellaiset ihmiskäden aikaansaannot kuin jokivarsien niittypalaset ovat mitä mieluisin lisä jylhän luonnon elävöittäjänä.

Oulankajokialueen luonnonsuojelualueeksi ottamisen suotavuus on mielestäni selviö. Seudun ensiluokkainen luonnonkauneus ja mitä moninaisin muu luonnon erikoisuus vaatimalla vaativat rauhoitustoimenpiteitä, jotka takaavat alueen nähtävyyksien säilymisen. Syystä että verraten lähellä Oulankajokea sijaitsee luontosuhteittensa puolesta sitä melkoisesti muistuttava Kutsajoen alue, joka on suunniteltu tieteellisiä tarpeita varten rauhoitettavaksi yleiseksi suojelualueeksi, voitaneen tyytyä Oulankajoen alueen rauhoittamiseen erityisenä suojelualueena. Niinpä voitaneen siellä, valtiotalouden etuja huomioon ottaen, kieltää tukkipuiden kaato vain jokivarsilla ja muilla yleisön nähtävyyksinä huomattavilla paikoin sekä matkailijain käyttämien teiden molemmin puolin. Luonnollisesti on metsänhakkuu kaikkialla, missä sitä sallitaan, tapahtuva säästeliäästi, erikoisesti maisemakuvien alkuperäisinä säilymistä silmällä pitäen sekä myöskin lintujen pesäpuiden kaatamista vältellen. Erinäiset siivoamistoimenpiteet olisivat erittäinkin jokivarsilla jo heti tarpeelliset, jotta edellisellä vuosikymmenellä tehtyjen hakkuiden rumat jäljet saataisiin jossain määrin peittymään. Tukinuitossa, jonka täytyy tapahtua alueen läpi, olisi pyrittävä mahdollisimman paljon ottamaan huomioon luonnon alkuperäisenä säilyttämistä. Erinäisiä paikkoja, joissa on esim. hyvin laji-

rikas kasvisto, olisi kenties syytä täydellisesti rauhoittaa, kieltämällä yleisöltä pääsy sinne (esim. jotkut kohdat Juuman laaksoissa). Eläimistö olisi mahdollisuuksien mukaan turvattava häiriöiltä.

Syystä että alueen asutusmahdollisuudet ovat, viljelyskelpoisten maitten mitättömän pienen pinta-alan vuoksi, hyvin vähäiset, ei uutisasutuksen kannalta katsoen ole olemassa mitään päteviä esteitä alueen suojele-alueeksi julistamiseen.

Alueen r a j o i t u s tulisi epäilemättä erittäin tarkoituksenmukaiseksi, jos se järjestettäisiin maist. Pesolan ehdotuksen mukaan, kuitenkin niin, että alueen länsiosissa tapahtuisi vähäinen rajan siirto metsänhoitaja EDV. AF HÄLLSTRÖMIN antamien neuvojen mukaisesti. Raja tulisi täten kulkemaan seuraavasti: eteläraja Juuman kylänlohkon kaakkoiskulmasta Saarilammin eteläpähän ja tästä koilliseen siten, että raja leikkaa Paanajärven kylän lohkorajan n. 1 km. päässä Kitkajoesta; itärajana olisi Paanajärven kylän raja sekä vjiva, joka vedetään Paanajärven lohkon luoteiskulmasta Liikasen lohkon kaakkoiskulmaan; pohjoisrajana Liikasen kylän lohkoraja ja pitäjän raja Kiekeröojaan saakka, josta raja jatkuisi pohjoiseen Saviaavan lammille ja sieltä Viksijärven itärantaan Niitselysojan suulle; lännessä raja kulkisi Viksijärven länsipäästä Venojärven länsipähän, tästä järven etelärantaa Veno-ojan suulle ja siitä suoraan etelään pitäjän rajalle ja sitten sitä seuraten Puikkojärven pohjoispähän, josta Maaninkajoelle n. 1 km sen suusta ylöspäin ja edelleen Aventojoen länsipuolitse Ollilan lohkorajaan asti (niin että Ristikallion seutu tulee suojelualueen sisälle); raja jatkuisi täältä lounaisrajana Hiipajärvelle ja Tiermaksen kylälohkon luoteiskulmaan, josta kylänrajaa Ruoppilammille, sitten Kulmakkojärven pohjoispähän, Juuman kylänlohkon koilliskolikkaan ja siitä kylänrajaa lohkon kaakkoiskulmaan. Alueen pinta-ala on arviolta 235 km². Pääosa on Kuusamon pitäjän rajojen sisällä, pieni pohjoisosa, etupäässä Savinajoen varsia myöten, Kuolajärven pitäjään kuuluvaa.

Alueen v a r t i o i m i s e e n nähden on maisteri Pesola jo varhemmin ehdottanut, että alueen keskiosiin, esim. Kiutakönkäälle, jossa jo on olemassa miltei sellaisinaan käyttökelpoiset asuinrakennukset (tukkilaisen maja), sijoitettaisiin erityinen metsänvartija alueen vahdiksi. Epäilemättä tämä olisi hyvin sopiva ratkaisu vartioimiskysymyksessä. Mutta kun ei liene epäilyksiä siitä, että ennemmin tai myöhemmin vilkas m a t k a i l u l i i k e n n e suuntautuu Oulankajoen varsille ja tämä yleisö vaatii majoituksen ja ruuansainnin järjestelyä samoinkuin kulkuvälineitä jokimatkoillaan, käynee aikaa myöten välttämättömäksi rakentaa alueelle

erityinen majalakin, jolle myös lienee edullisin paikka luonnonnähtävyyksien ja liikennesuhteiden vuoksi (ks. alempana) juuri Kiutakönkäällä. Koska matkailijat varmasti tulevat pyrkimään Kiutakönkäältä latvemaksi jokivarrelle, yleensä Savilammen seuduille saakka n. 10 km päässä Kiutakönkäältä, olisi tänne joko rakennettava pienempi sivumajala tai kenties teltojen avulla tarjottava yöpymismahdollisuuksia. Mitä viehättävin paikka olisi tälle sivumajalalle tai teltoille jokirannalla heti Savilammen alapuolella. Tämä paikka olisi pikkuretkeilyjen ja pienten soutu-matkojen keskuksena mitä soveliaan. Varmaankin Suomen Matkailijayhdistys ottaisi näiden kysymysten käytännöllisestä järjestelystä huolehtiakseen.

Hyvissä ajoin olisi matkailuliikennettäkin silmällä pitäen ryhdyttävä harkitsemaan maantien rakentamista itse Oulankajoelle saakka. Se maantie, joka parin vuoden päästä valmistuu yhdistämään Kuusamo ja Kemijärveä Hautajärvenkylän kautta, kulkee eräällä kohdalla n. 6 km päässä Oulankajoesta. Mahdollisesti lyhyt haaratie tältä maantieltä olisi riittävä. Mutta kun Paanajärven seudut monine nähtävyyksineen jäisivät syrjään tällä suunnalla tapahtuvalta liikenteeltä, olisi ilmeisesti edullisinta rakentaa erikoinen maantie Paanajärven—Tuutikylän tieltä (Sovajärveltä) Liikasen kylän kautta Oulankajoelle, parhaiten varmaankin Kiutakönkäälle ja täältä Tiermaksen kylään ja siitä Kallunkiin Hautajärvenkylän maantien varressa. Tätä tiensuuntaa paikkakunnalla lienee jo muutenkin suunniteltu. Tämän tien valmistuttua pääsisi autoilla eri tahoilta Oulankajoelle, ja liikesuhteiden puolesta olisi suojelualueelle annettu mahdollisuuksia kehittyä todella arvonsa mukaiseksi vilkkaaksi käyntipaikaksi.

2. Kutsajoen alue Kuolajärvellä.

Samat tutkijat, maist. Pesola ja maist. Merikallio, jotka kesällä 1917 tutkivat Oulankajoen alueen, retkeilivät samaisena kesänä myös Kuolajärven Kutsajokiseudulla, tarkoituksessa saada selville tämän siihen saakka hyvin vähän tunnetun erämaaseudun soveltuvaisuus luonnonpuistoksi. Kumpikin havaintojensa nojalla lämpimästi puoltavat alueen täydellistä rauhoittamista. Maist. Pesola on antanut tästäkin alueesta tarkat kuvaukset rajoitus-, vartioimis- y.m. ehdotuksineen.

Alue, joka sijaitsee n. 3 1/2 pnk. päässä Oulankajoesta koilliseen, muistuttaa suuresti Oulankajoen seutua. Pääasiallisimpana erona on jylhempi

ja saloisempi leima. Tukkipuiden kaatoa ei epäedullisten uittosuhteiden vuoksi liene koskaan harjoitettu, ja varsinaisia niittymaita on vain rajoitetulla alalla Kutsajoen ylimmän juoksun varressa. Alueen yleinen tunnelma on senvuoksi todellisen, ihmiskäden koskemattoman erätienoon. Yleisleima on kallioisuuden ja vallitsevien kuivien kangasmetsien johdosta jylhän karu. Mutta ei silti yleisesti synkkä eikä painostava. Sillä luonnonkauneus on monin paikoin sanoin kuvaamattoman vaikuttava. Varsinkin itse Kutsan laakso Pyhälammilta Jäniskönkäärlelle on todella mitä suuremoin. Kapeat, huimaavan korkeiden kallio- ja vaararantain reunustamat rotkojärvet, joina Kutsajoki pitkillä matkoilla pysähtelee, ovat varmasti Suomen maisemain mainioimpia. Toisenlaisia, mutta ylevän mahtavia ovat kalliomaisemat alueen kuruissa, peruskallion louhuisissa laaksohalkeamissa, joiden reunat kohoilevat korkealle taivasta kohti. Eräissä kuruissa lisäävät erikoistunnelmaa kohiseva puro tai pienet häikäisevän kirkasvetiset lampareet. Pari pienempää tunturia, Painotunturi ja Julmoiva, joiden paljaat laet nousevat n. 500 m korkeuteen, lisäävät alueen erikoisuutta. Joskin korkeat, jyrkät maisemamuodot täten antavat vaikuttavimman leiman alueelle, on suurin osa tienoosta suhteellisen tasaista tai matalahkomäkistä seutua, jossa suot pääsevät levittäytymään milloin pienemmillä milloin suuremmilla aloilla.

Kasvipeite edustaa niin hyvin kaikkea Pohjois-Suomen tavalista karua laatua kuin myös monenlaisia harvinaisuuksia, joiden syntymiselle ja olemassaololle seudun kalkinpitoiset vuorilajit monin paikoin pikku alueilla luovat mahdollisuuksia. Kasvisto sisältää paljon samaisia harvinaisia lajeja kuin Oulankajoenkin alueella ja erinäisiä muita lisäksi (*Carex parallela*, *C. atrata*, *Saxifraga cernua* y.m.). Kasviyhdyksunnissa on samanlaatuisia erikoisuuksia kuin Oulankajoenkin alueella: kalkkirikkaiden kalliorinteiden moninaisia kasviyhdistymiä, reheviä lehtoja ja useanlaisia letonluontoisia soita, m.m. lettokorpia. Järvenrantojen kasvilajisto on kalkinpitoisilla rantapaikoilla erinomaisen rikas ja mieltä kiinnostava. Alueen kahdella tunturilla on koivu- ja tunturivyöhykkeiden kasvillisuutta. Usein toistuneiden kulojen vuoksi eivät läheskään kaikki metsät kasva, kuten kenties odottaisi, vanhoja puujättiläisiä, vaan ovat metsät varsin yleisesti keski-ikäisiä; paikatollen on kulojen, osittain kaskenpoltonkin (Suomen pohjoisimmat ruiskasket, 50—70 vuotta siten) jäljiltä kauniita koivikoita.

Eläimistöllä on erämainen leima. Karhulla on täällä erinomaiset tyyssijansa ja muut saloseutujen eläjät, jotka jo mainittiin Oulankajoelta, tavataan myös. Joutsen sentään tuskin lienee viime vuosina pesi-

nyt alueella, mutta todennäköisesti aikaa myöten sijoittuu sinne, jos saa täydellisen rauhan.

Vuoriperänsä puolesta alue on hyvin vaihteleva: länsiosissa metabasiitteja, sarvivätkeliusketta, kvartsiittia, dolomiittia y.m., itäosassa etupäässä graniittigneisseja, mutta osaksi myös nefeliiniporfyyriä y.m. Monia harvinaisia mineraaleja on alueelta löydetty. — Geologille ja maantieteilijälle alue tarjoaa loppumattomasti tutkimista.

Kutsajoen aluetta on ajateltu yleiseksi suojelualueeksi, tieteellisen tutkimuksen tarpeita varten varattavaksi. Tätä ajatusta pyydän mitä lämpimimmin kannattaa. Luontonsa monipuolisuuden ja saloisen luonnonrauhan puolesta alue yleisenä suojelualueena täyttää hyvin korkeita vaatimuksia. Juuri tällaista seutua pohjoinen, metsäinen maamme tarvitsee tieteellisen tutkimuksen kohteeksi. Vaikkakaan eivät kenties vielä lähivuodet saa siellä alulle vilkkaampaa tieteellistä toimintaa, on seutu ajoissa varattava siihen tarkoitukseen. Taloudellisten ja tieteellisten voimiemme varttuessa syntyy sinne todennäköisesti, jos seutu julistetaan rauhoitusalueeksi, biologinen tutkimusasema, joka luonnollisesti pyrkii palvelemaan myös sovellettuja tieteitä, lähinnä varmaankin metsätiedettä.

Katsoen alueen vesistönvarsiseutujen erinomaiseen luonnonkauneuteen tuntuu kuitenkin sopivalta, ettei aluetta aivan kokonaan eristetä suuren yleisön nähtäviltä, vaan että matkailijaliikenne tarkoin järjestettynä ja valvottuna saisi tapahtua, jos se tänne pyrkii suuntautumaan, eteläiseltä suunnalta käsin Niluttijärvelle, Jyrhämäjärvelle ja täältä Kutsajolle, jossa väli Jäniskönkäältä ylöspäin Aapajärvelle saakka, missä alue päättyy, olisi luvallinen kulkureitti. Koska suurin osa matkoista olisi vesimatkoja ja kulku mahdollista ainoastaan varta vasten järjestetyillä venekyydeillä, voitaisiin luonnonraiskaus hyvin estää.

Uhraus, jonka yhteiskunta tekisi alueen suojelualueeksi julistamisessa, on paljoa vähäisempi kuin seutua tuntematon otaksunee. Suurin osa metsistä on verraten huonokasvuista, ja kuten jo siitä, ettei alueella koskaan liene hakkuita toimitettu, voi päätätä, ovat kuljetussuhteet sangen epäedulliset. Uittoväylät johtavat Vienanmereen, uitto alueen sisällä on vaikeata ja kaadettujen puiden kuljetus rotkoisilla mailla hyvin työlästä. Viljelyskelpoiset maat ovat pienen pieninä erillisinä täplinä ja alaltaan hyvin vähäiset, ellemme ota lukuun soita, joiden viljelys mahdollisesti olisi edullista. Suunnilleen samanlaisia soita on kuitenkin seudulla yllin kyllin muuallakin, kaikki vielä koskemattomina.

Alueen rajat voitaneen parhaiten määrätä maist. Pesolan suunnitelman mukaan: etelässä Niluttijärven eteläpäästä Painotunturin etelä-

juurelle, täältä pohjoiseen (Painotunturin ja Julmoivan jäädessä alueen sisään) Julmoivanlammille, Syväjärvelle, Ylimmäisen Kursujärven länsipäähän ja täältä luoteissuunnassa Tuorusjoen mutkukseen n. 2 km päähän joen suusta; sieltä raja kääntyisi itään, kulkien n. 2 km Tuorusjoen pohjoispuolella Aapajärven länsirantaan, sitten Aapajärven kaakkoispäästä Potkulammin eteläpäähän, Matkalammin pohjoispäähän sekä sieltä Vuorikylän kylänrajan ja kylätien leikkauskohtaan, josta etelään kylänrajaa myöten Kutsajokeen; täältä Kutsan ja Siemingin tien leikkauskohdasta Saarilammin eteläpäähän ja täältä Auhtijärven pohjoispäähän, josta edelleen Niluttijärven eteläpohjukkaan. Alueen laajuus tulisi täten olemaan n. 215 km².

Vartiointia voisi kenties varmimmin suorittaa vartija, joka asuisi alueen ainoassa vakituisesti asutussa majassa, Jyrhämäjärven (piakkoin itsenäistyvässä) torpassa keskellä aluetta. Sikäli kuin alueelle joskus syntyy tutkimusasema, olisi tämä todennäköisesti edullisinta sijoittaa alueen pohjoisosiin, esim. Pyhälammin seuduille. Tutkimusaseman hoitaja-vartija voisi varmaan toimia vartioitsijana tässä osassa suojelualuetta.

3. Pyhätunturi Kemijärven ja Pelkosenniemen rajalla.

Noin 4 pnk. Kemijärven kirkolta pohjoiseen kohoaa verraten lakeiden metsä- ja suomaiden keskellä mahtava Pyhätunturi 526 m korkeuteen yli merenpinnan ja lähes 350 m ympäristöstään. Tunturi näkyy hyvin kauas joka taholle, ja on sen lakiosista mittaamattoman lavea näköala yli ympäröivän pohjois-suomalaisen erämaan. Jo ammoisista ajoista Pyhätunturi on ollut Lapin rajoilla sijaitsevista paikoista tunnetuimpia. Lappalaisilla se oli muinoin pyhän palvonnan esineenä. Kirjallisuudessa se on usein mainittu mahtavimpana Suomen eteläisistä tuntureista. Matkailijoita sinne on osunut kenties useammin kuin millekään muulle maamme tunturille.

Tunturin erikoisuus on sen majesteettillisessa yksinäisyydessä, sen jyrkkärinteisyydessä ja monissa rotkomaisissa, vuorta halkovissa kuru-laaksoissa sekä äärettömän villinkarussa kivikkoisuudessa. Karuus ja kivikkoisuus johtuvat kvartsiittisestä vuoriperästä, joka miltei kokonaan estää rapautumismaan muodostumista. Varsinkin eräiden kurujen laitamilla on louhaisen kiviaution tunnelma aivan valtava ja maisemakuva mitä erikoisin.

Tunturin karuudesta johtuen ovat tunturin kasvillisuusvyöhykkeet yleensä verraten epäselvästi rajoitetut ja ainakin melkoinen osa paljaita lakiosia on vain pseudoalpinista kivikkoaluetta. Tyypillisiä alpinialueelle erikoisia kasviyhdyksuntia tuskin näkee. Varsinainen tunturikasvistokin on hyvin köyhä, joskin silti joku harvinaisuuskin on tänne eksynyt (*Cryptogramme crista*). Tunturin yläosissa huomio kiintyy pääasiassa kivikkojen jäkäläkasvillisuuteen, joka asiantuntijalle epäilemättä tarjoaa paljon tutkimista, ja tuulen ja karun kasvupaikan synnyttämiin omituisiin puumuotoihin. Maassa matavina merkillisinä vänyköinä löytää yksinpä puumaisen paksurunkoisia katajia ja varpumaisia, mutta silti marjovia pihlajoita; pöytämaiset muodot ovat yleisiä. Joissakuissa kuruissa lirisee louhikossa puro, leviten joskus pieniksi, häikäisevän kirkasvetiseksi lammikoiksi. Täällä veden äärellä on korpimaista kasvillisuutta ja joku kiintoisampikin kasvilaji (*Ranunculus lapponicus*, *Stellaria borealis*, *Epilobium organifolium* coll.). Rinnemetsät ovat ylhäällä harvoja, variksenmarja- puolukka- mustikkavarpuisia. Alempana on metsä parempaa, mutta täälläkin, ainakin etelärinteen juurilla, laihaa kangasmetsää (EMT, osaksi CT). Siellä täällä tapaa sentään pikku laikun puoli-lehtoistakin kasvillisuutta (etupäässä GMT tai lehtomaista korpea). Lähellä tunturin juuria alkaa eri tahoille ulottautuvia soita.

Pyhätunturin eläimistöä ei allekirjoittaneella ole mitään lähempiä tietoja. Kaikesta päättäen siinä on paljon erämaaluonnon piirteitä.

Vaikkakaan Pyhätunturia ei voi pitää minään Pohjois-Suomen luontoa monipuolisesti tai edes tyypillisesti edustavana alueena, tuntuu sen suojelualueeksi julistaminen suuresti suotavalta. Erikoisuudessaan se on hyvin huomion arvoinen. Seudun väestökin kunnioittaa tunturia merkillisyytenä, johonka kohdistettua mielenkiintoa ei vähäksytä. Mikäli voin huomata, on paikkakunnalla yleisenä toivomuksena, että tunturi saisi erikoisuudestaan tunnustuksen yleiseksi kansallisalueeksi julistamisen muodossa. Kun tunturin määrääminen suojametsäalueeksi on välttämätöntä, ei suojelualan perustaminen merkitse oikeastaan mitään taloudellista uhrausta.

Pyhätunturin luonnon suojelualueeksi ottamista ehdotti jo aikoinaan Suojametsäkomisioni, jonka mielestä Pyhätunturi ja siitä luoteeseen oleva Luostotunturi ympäristöineen olisi, samalla kun ne julistettaisiin suojametsäalueiksi, tehtävä kansallispuistoksi. Ajan puutteessa en ehtinyt käymään Luostotunturilla, mutta kyselemällä hankin siitä paikkakuntalaisilta tietoja ja olen sitä mieltä, että ajatus Luostotunturin rauhoittami-

sesta luonnonsuojelualueena saisi raueta, se kun ei tarjonne mainittavia lisää ei Pyhätunturin eikä muidenkaan rauhoitettaviksi ehdotettavien alueiden luontoon. Sitäpaitsi ainakin ylemmät osat Luostotunturia tullevat suojametsäalueina saamaan rauhoitusalueen luonteen.

Pyhätunturin alueen r a j a t sopinee sovittaa seuraavasti: koillisessa Pyhäjärven kylän lohkorajaa myöten kaakkoa kohti Vitta-aavalle, jonka länsilaitoja aavan lounaisnurkkaan, siitä etelään Isonkurunkankaan yli Tunturiaavalle ja sitten sitä myöten länttä kohti Tunturilammin pohjoispuolelle, josta edelleen länteen ja luoteeseen, kaartuen tunturin juuritse sen länsipään ja pohjoisreunanaman ympäri Pyhäjärven kylän raja. Ainakin yleensä olisi raja vedettävä suunniteltua suojametsäalueen rajaa myöten. Alueen pinta-ala on n. 20 km², josta $\frac{2}{5}$ osaa Kemijärven pitäjässä, $\frac{3}{5}$ osaa Pelkosenniemen puolella.

Alueen v a r t i j a k s i suostuisi varmaankin verraten vähäisestä korvauksesta joku n. 7 km päässä etelään tunturista sijaitsevan Korkalon lamputitalon monista miehistä. Korkalosta käsin olisi matkailuliikenteen valvominen helpointa, yleisimmin käytetty tie kun kulkee tämän talon kautta ja talo on vanhastaan matkailijain yöpymis- ja oppaansaantipaikka.

Huomautettakoon tässä yhteydessä, että Pyhätunturille pääsy aivan lähiaikoina helpottuu, paitsi Kemijärven rautatien rakentamisen johdosta, erityisesti sen kautta, että Kemijärveltä rakennetaan maantie Pelkosenniemeen. Tältä maantieltä olisi Vuostimon kylästä tehtävä jo valmiiksi viitoitettua suuntaa 9 km pitkä haaratie Korkalon taloon Vuostimonjärven rannalla, josta kuten yllä on mainittu, on tunturille matkaa polkutietä n. 7 km. Tämän polun molemmin puolin on A.B. Kemi-yhtiö omistamansa maan kohdalla säästännyt metsää hakkuilta, nimenomaan matkailijoita muistaen.

4. Pisavaara Rovaniemen ja Tervolan rajoilla.

Samantapainen, korkeutensa kautta laveita alueita hallitseva erikoinisuus, kuin on Pyhätunturi seudullaan, on Pisavaara Rovaniemen ja Tervolan rajoilla, n. 1 pnk Muurolan pysäkiltä lounaaseen. Vaara kohoaa 270 m korkeuteen meren pinnasta ja n. 150 m ympäristöstään. Koko vaaralla ja sen lähitienoilla on mahtavan saloinen leima. Vaaran lakisista on eri tahoille hyvin laajat metsäiset näköalat.

Kasvimailmassa ovat huomattavimpana erikoisuutena lakiosien omituiset, lumimurtojen synnyttämät tykkykuusikot ja laajojen kivikkojen («rakat») siellä täällä tavattava kitulias puukasvillisuus, jonka muodostavat mitä merkillisimmän näköisiksi kasvaneet männynkäkkyvät tai pienet kitumäntyryhmät. Vaaran yläosien epäedulliset kasvupaikkasuhteet tekevät metsät täällä muutenkin raihnaisiksi, mutta tutkijoille kiintoisiksi. Alemmat rinteet ovat vanhaa, suhteellisen hyväkasvuista havu- tai joskus sekametsää, jossa lukuisat metsätyypit (CT, VT, EMT, HMT, MT, GMT, GDT ja melko usein myös FT coll.) ovat hyvinkin luonnontilaisina edustetut. Erikoisesti kiinnittyy huomio pikku keitaina esiintyviin lehtoihin ja lehtomaisiin korpipaikkoihin purojen ja lähdepaikkojen ympärillä tai metsärinteiden juuriosilla muuallakin; tällaisilla paikoin voi tavata mitä komeimpia, niittymäisesti puoliaukeita *Mulgedium alpinum*-kasvustoja tai löytää niistä huvittavia kasviharvinaisuuksia (*Carex laevirostris*, *Poa remota*). Tällaiset hedelmälliset keidaspaikat ovat siksi pienialaisia ja epäedullisesti sijaitsevia, ettei niiden viljelys koskaan voine tulla kysymykseen. Samaa on sanottava pikku nevoista ja muista suomuodostumista, joita on syntynyt sinne tänne vaaran alaosien tasannepaikoille.

Eläimistöllä on oppaani kertomuksista päättäen hyvin saloinen kokoumus. Karhu majaillee talvisin vaaralla alinomaisista ahdisteluista huolimatta. Ilves asustaa täällä myös, ainakin ajoittaisesti. Sorvaniminen kala mainitaan pienestä Sorvalammista.

Geologisesti hyvin kiintoisia ovat varsinkin aukeat, kvartsiittiset rakka-kivikot, jotka yhteensä useampia km²:jä laajoina kiertelivät vaaran lakiosissa ja joissa monin paikoin hyvin selvästi näkyy vanhoja rantavalleja.

Vaaran yläosien metsiköt kasvavat siksi vaikeissa olosuhteissa, että niitä on vaaran laen metsäisenä säilymisen vuoksi ehdottomasti käsiteltävä kuten suojametsää. Pisavaaran ylemmät osat muodostavat täten kuin luonnostaan eräänlaisen suojelualan. Liittämällä tähän ydinosaan vaaran alempia rinteitä ja pieniä sivukumpareita syntyy oivallinen salometsäkokonaisuus, joka suhteellisen etelässä sijaiten ja omaten erinäisiä muilla suojelualueilla puuttuvia erikoisuuksia sopivasti täydentää Pohjois-Suomen muulle Suomelle paljon kaukaisempia suojelualueita. Alueella ei ole ainoatakaan niittyä tai muuta heinäntekopaikkaa, ei siellä myöskään liene kalastusta harjoitettu kuin onkimisen muodossa eräässä salolammissa, joten rauhoitus pääsisi heti vaikeuksista voimaan. Pisavaaran rauhoittamista puoltaa muun lisäksi sekin, että asutus näissä osissa maata ennen

pitkää tullee paljon tihennemään, joten tämä näihin saakka aidon salojen seutukunta menettää saloleimansa; Pisavaara jäisi tulevien polvien varalle entisyyden juhlalliseksi muistomeriksi.

Alueen rajat, joiden määräämisessä on otettu huomioon rajankäyntiä helpottavat seikat sekä Pisan asutusalueen rakennustarpeiden saanti, kulkisivat sopivasti seuraavalla tavalla: Kotilan (Pisajärven lähellä) vuokra-alueen kulmapyykistä selkälinjalla suoraan Louejokeen n. 400 m yläpuolelle Ala-Franttilan palstan, jatkuen pitkin Louejokea alapuolelle Isolamunoojaa, jota pitkin se kulkisi oikealta tulevan sivupuron suuhun, mistä sitten kääntyisi etelään, leikaten Tervolan pitäjänrajan rämeen ja kankaan yhtymäpaikassa ja kulki etelää kohti Mäki-peuran ja Rantapeuran talojen palstarajaan ja sitä myöten vaaran eteläkärkeen Louejoen varrella. Täältä raja kulkisi itään Antinaavan luoteislaitaan ja kääntyisi sitten kankaan ja rämeen rajaa seuraten pohjoiseen, leikaten Tervolan pitäjänrajan Pukinselänkankaan länsipuolella olevan yksityispalstan kohdalla ja kulki sen reunaa ja erästä pikku puroa myöten selkälinjaan asti, sen jälkeen sitä seuraten Kuusilaenjängän luoteiskulmaan, josta poikkeaisi koilliseen, suuntautuen suoraan siihen kohtaan, missä itäinen Isolamunooja juoksee kankaalta suolle; täältä raja kulkisi selkälinjalle Sorvajoen eteläpuolella olevan rämeen laidassa ja seuraisi sitten selkälinjaa kulmapyykkiin asti, joka mainittiin rajan lähtökohtana. Alueen laajuus olisi tämän mukaisesti n. 35 km².

Vartiointia hoitaisi soveliaasti Pisajärven rannalla asuva metsänvartija, saadessaan tästä toimesta lisäkorvausta.

Pääsy Pisavaaralle helpottuu lähiaikoina senkautta, että vaaran koillisjuurelle paraikaa syntymässä oleva Pisan asutusalue saa ajokelpoisen tien Muurolan pysäkiltä.

5. Pallas- ja Ounastunturin alue.

Kaikista kansalliset tai luonnonpuistoiksi ajatelluista alueista on Pallas-tunturin seutu Muonion, Kittilän ja Enontekiön pitäjien rajoilla yleisimminkin ollut keskustelujen ja suunnittelujen esineenä suojelualuekysymystä harkittaessa. Jo Suojametsäkomisio ehdotti Pallastunturin tienoota kansallispuistoksi, ja usein huomaa jo suurenkin yleisön parissa lämmintä harrastusta tähän aikeeseen. Eikä syyttä. Sillä täällä on todella verraton alue valtionmaata, joka suhteellisen helppojen kulkureittien lähetyvillä sijaiten tarjoaa nähtäväksi todellisen Lapin kuvan kaikessa mahtavuus-

nessaan: suuripiirteisine tunturimaailmoineen ja silmänkantamattomiin siintävine saloineen. Yleisleima ja tunnelmat, vaikka ovatkin erämaisen juhlalliset, ovat suureksi osaksi toiset kuin Oulankajoella tai Pyhätunturilla. Viimemainitut edustavat Pohjois-Suomea, Pallastunturiseutu sensijaan Lappia, tuota mittaamattomien matkojen ja puuttomien tunturikummuksien salaperäistä pohjolaa. Alue, joka on rauhoitettavaksi ajateltu, on laaja, mutta suorialaisen täytyykin kansallispuistoalueen olla Lapin tunturiseuduissa; muuten se tuskin tarkoitustaan vastaakaan. Taloudellinen uhraus on juuri tämän seudun suojelualueeksi ottamisessa sangen vähäinen, pääosa aluetta kun on tuottamatonta tai mitättömän vähätuottoista tunturi- tai suomaata, viljelysmahdollisuudet ovat melkein olemattomat ja alue kokonaisuudessaan suojametsäalueella, jossa metsänkätö on joka tapauksessa rajoitettava aivan vähiin.

Kuten tunnettua on Pallas-Ounastunturi Suomen korkein tunturiseutu Kilpisjärven puoleisen vuoristotienoon jälkeen. Korkein laki Himmelriiki kohoaa aina 820 m korkeuteen. Korkeissa, mahtavansuurissa tuntureissa, jotka muodostavat pitkän tunturiselänteen, onkin seudun suurin ja viehättävin erikoisuus. Kumpu kummun takana niitä kohoilee, loivien tasannelaaksojen eroittamina; näyttävät olevan lähelläkin toisiaan, mutta kun kulkemaan lähdet, viivyt taipaleilla tuntikausia, niin pettävä on välimatkan määräys näissä maisemissa. Mutta paitsi aukeaa tunturikkoa on alueella moninainen kokoelma Lapin kuuluja avosoita, on erilaisia metsiä karuista metsänrajakoivikoista pieniin kauniisiin lehtokuusikoihin, on miellyttäviä salojärviä ja pikku lampia, on somia rotkolaaksoja, joissa purot pikku koskina pauhaavat. Ja kaikkialla ylemmissä osissa pysähdyttävät kulkijan vähän väliä näköalat, jotka milloin yksitoikkoina salometsinä, milloin viehättävinä järvimaisemina levittäytyvät jalkojen juurella. Näköaloista on lumoavin se, joka avautuu katselijan silmien eteen Keimiötunturilta saaririkkaan Jerisjärven rannalla.

Kasvillisuustyypeistä on tuntureilla edustettuna kaikki huomattavimmat tunturivarvukko- ja heinikkotyypit, joita Suomen Lapissa kalkkiköyhällä maaperällä esiintyy; muutamien tunturipurojen varsilla vihoittavat houkuttelevan kauneina rehevät ruohikkojuotit ja joistakin itäisiltä varjorinteiltä löytyy kesälumipaikkojen köyhää, mutta erikoista kasvillisuutta; tunturien tasaisemmilla osilla on joskus laajoja tundramaisia varvukkosoita. Koivuvyöhyke on olemassa tyypillisenä karuna variksenmarjakoivikkona, jossa sentään purovarsien lehtopaikat ja tasaisempien kohtien erilaiset soistumat luovat vaihtelua. Kuusi tunkee, päinvastoin kuin yleensä muuten Lapissa, yleisesti koivuvyöhykkeen

sisälle. Yleisesti se tunturitieneen eteläosissa muodostaa havumetsävyöhykkeen ylärajan, männyn pysähtyessä alemma. Havumetsäalue on sekä metsiensä että soittensa puolesta Lapille varsin luonteenomainen. Metsissä, joiden parhaat paikat valitettavasti vain pieneksi osaksi ovat kirveen koskemattomia, ovat kaikki lappalaiset metsätyypit edustettuina. Alueen pohjoisosassa on melko laajalti kaunista, tuuhean jäkälän vallassa olevaa jäkälätyyppiä. Pahakurussa ja sen lähetyvillä tapaa rehevää, hyvin vaihtelevanlaatuista lehtokasvillisuutta. Pahakurun pitkässä omutteisessa laaksosokkelikossa on kasvillisuus muutenkin oudon rehevää. Heinäisiä soistuneita tulvametsikköjä, tulvapensaikkoja ja luonnostaan puoliaukeita niittymäisiä heinikkoaloja siellä näkee mitä kirjavimpana sekoituksena ja tutkimuksiin houkuttelevassa alkuperäisyydessä. Mitä rehevintä on kasvillisuus myös osassa Rööninkurua.

Alueen kasvisto ei ole erityisen rikas, mutta sisältää kuitenkin lukuisan joukon Lapin erikoisuuksia, niiden joukossa muutamia harvinaisiakin lajeja (esim. *Cardamine bellidifolia*, *Ranunculus pygmaeus*, *R. nivalis*). Alueen huomattavimmista kasveista on tarkka luettelo metsänhoitaja J. MONTELLIN Valtionmetsäkomitealle antamassa alueen kuvauksessa.

Alueen eläimistöä saa tarkempia tietoja samaisesta kuvauksesta. Kokoonpanoltaan eläimistö on Lapille sangen luonteenomainen. Suurotuksista mainittakoon erityisesti karhu, joka asustelee tunturien kupeissa. Kesäisin liikkuu tuntureilla tätä nykyä 700-päinen porolauma, joka paliskuntain raja-aidan rikki lahottua vapaasti vaeltelee eri tahoilla, tavallisesti kuitenkin pysytellen Ounastunturin pohjoisosissa.

Sen nojalla, mitä aikaisemmissa suunnitelmissa Pallas-Ounastunturin luonnonsuojelualueeksi julistamisesta on ajatuksen tueksi lausuttu, on alueen erinomainen sopivaisuus ehdotettuun tarkoitukseen selvä. Oman näkemän perusteella 8-päiväisellä retkeilyllä eri osissa aluetta allekirjoitaneella ei ole pienintäkään epäilystä siitä, että alueen suojelualueeksi julistaminen olisi toimenpide, jonka suuret edut jo verraten läheisessä tulevaisuudessa selviäisivät kaikelle valistusmieliselle yleisölle. Olen vakuutettu siitä, että jos kulkuneuvojen ja matkailijainmajoituksen hyväksi toimitaan tarmolla, tästä tunturiseudusta on kehittyvä hyvin suosittu paikka, jonne kansaa kaikkialta Suomesta vaeltaa »Lappia oppimaan» ja jonne siellä kerran käyneet »lapinkuumeen» ajamina tuon tuostakin palajavat. Alue olisi julistettava yleiseksi suojelualueeksi, jossa suurella erämaaluonnolla on häiritsemätön tyyssijansa, mutta jossa tästä huolimatta yleisöllä olisi määrättyillä alueilla tilaisuutta tunturimaailman luonnonnautintoihin. Alue tulisi täten osittain yleisen, osittain erityisen

suojelualan luontoiseksi. Sellaisia paikkoja, jotka pitäisi saada täydellisesti rauhaan sekä ihmisten että porojen aiheuttamalta tallaamiselta, ovat lähinnä Pahakuru ja Rööninkuru, sitäpaitsi jotkut tunturihuiput kohdilla, missä biologisten tunturitutkimusten suorittaminen huomataan edullisimmaksi. Tulevaisuudessa voitaisiin tänne perustaa todellinen biologinen tunturiasema.

Alueen rajoitus olisi mielestäni määrättävä niin, että alueeseen tulee kuulumaan koko Pallastunturin ja Ounastunturin alue, pilkkomatta siitä pois jälkimäisen pohjoisia osia, kuten lienee alueen supistamiseksi ajateltu. Tästä olisi ensinnäkin se etu, että alue todella muodostuisi luonnolliseksi ehyeksi kokonaisuudeksi, jossa ei myöhemminkään olisi syytä muutoksiin, toiseksi tulisi alueen sisälle tämän kautta kasvilajeista rikas Raututunturi (*Dryas*-kasvillisuutta, jota ei muualla alueella ole) ja myös pohjoinen Pyhäkero, jonka kasvillisuudella on jossain määrin pohjoisempi leima kuin muilla tuntureilla; alueen sisälle saataisiin enemmän kauniita jäkälikkökankaita, joita ei alueen eteläosissa mainittavasti ole, mutta jotka ovat siksi edustavia Lapin luonnolle, että niitä pitäisi alueen rajojen sisäpuolelle vallata. Rajat, jotka kaikkiansa ympäröivät n. 850 km² laajuista aluetta, olisivat — kulkien yleensä entisten suunnitelmien mukaan ja yhtyen lännessä ja idässä suojametsäalueen rajoihin — seuraavat: lännessä alkaen Keimiölahdesta Jerisjärven rannalla ja kulkien osittain Keimiönniemen osittain Kutunivan talon rajaa Vuontisjoelle, sitä myöten Vuontisjärvelle ja täällä järven länsirantaa pitkin ja edelleen Muonion, Kittilän ja Enontekiön pitäjien rajansolmuun, josta Keräsjärvelle ja sen itärantaa myöten järven pohjoispäähän, josta taas suorana viivana Pahajoelle ja sitten pitäjänrajaa myöten Ruototunturin länsijuurelle, täältä luoteeseen Siosjoelle ja sitten sitä seuraillen Hetan kylänrajaan, joka pohjoisessa muodostaisi rajan itää kohti Ounasjokeen saakka; idässä raja kulkisi ensin Ounasjokea Ylä-Kyrön lohkorajaan ja sittemmin sitä ja Ala-Kyrön rajaa myöten lohkon lounaisnurkkaan, josta metsänhoit. A. E. Järvisen ehdottamaa suojametsärajaa pitkin Pallasjokeen, Kivijoelle, Kivijärveen, Kulkujoelle ja Kulkujärvelle, josta Rauhalan lohkon pohjoisrajoja myöten Jerisjärven rantaan.

Alueen rajojen sisälle jäisi yksityismaita Pallasjärven talo Pallasjärven länsirannalla. Tämän talon lunastaminen suojelualueeseen liitettäväksi olisi varsin suotavaa, mutta ei välttämätöntä. Nykyisin ei talo liene ostettavissa kohtuullisella hinnalla. Sikäli kuin edullinen tilaisuus joskus tarjoutuu, olisi sitä käytettävä. Suotavaa olisi, että alueen rajoilla, sen

sisällä, sijaitsevat valtion metsätorpat (Jerisjärven rannalla ja Pallasjärven rannalla) voitaisiin lunastaa tai saada niiden haltiat alueen varti-joina rauhoituksesta huolehtimaan.

Alueen v a r t i o i m i n e n vaatii suojelualueen laajuuden vuoksi ainakin 4 vartijaa, kuten metsänhoitaja J. Montell on ehdottanut. Mahdollisesti voisi tulla toimeen 3:lla, jos heidän asuntopaikkansa olisivat esim. Keimiötunturin seuduilla, Ala-Kyrössä ja Puolitaipaleessa, joista kahdessa jo nykyisin asuu metsänvartijat. Matkailijaliikenteen mahdollisesti suuntauduttua alueelle tarvittaisiin 2—2½ kesäkuukauden aikana pari lisävartijaa.

Pääsy suojelualueen eteläpäähän järjestyy lähiaikoina melko helpoksi. Kittilän—Muonion maantien rakentaminen on pantu alulle — valitettavasti Jerisjärven eteläpuolitse — ja valmistuu ennenpitkää autolla ajettavaksi. Silloin pääsee sekä Kittilästä että Muoniosta maanteitse Jerisjärven etelärantaan ja sitten vesitietä järven yli aivan Keimiötunturin juurelle saakka. Tulevaisuudessa olisi saatava autoliikenteelle kelpoinen tie alueen keskiosiin asti, parhaiten Pallasjärven länsirantaan. Vasta silloin olisivat alueen edut todella matkailijain täysin nautittavissa. Nykyisen Kittilän maantien jatkaminen pitkin Ounasjokivartta Könkäältä Kyröön ja edelleen pohjoiseen, mikä tie olisi paikkakunnalle suureksi hyödyksi, olisi sekin Pallastunturin alueelle matkustettaessa merkitseväksi avuksi. Ounastunturin pohjoisosiin Enontekiön kirkolta johtava jalkapolku lienee toistaiseksi riittävä välittämään Ounastunturin yhteyttä maantielle.

On selvää, että aikaa myöten on huolehdittava myös alueella kävijäin majoitus- ja ruokailukysymyksestä. Majoituksessa voitaisiin varmaankin laajassa määrässä turvautua telttamajoitukseen, jota Suomen Matkailijayhdistyksen sihteeri, hra V. STENBÄCK on suunnitellut erämaaseuduissa käytäntöön otettavaksi. Mutta joka tapauksessa on pari pienempää majalaa rakennettava, parhaiten toinen Keimiötunturin juurelle, toinen Pallasjärven rannalle. Majalain hoitoasia selvinnee onnellisimmin, jos Matkailijayhdistys ottaa sen huolekseen. Mahdollisesti saataisiin Matkailijayhdistyksen kautta järjestetyksi myöskin eräs matkailijoita koskeva, kaikin puolin kannatettava ajatus, jonka metsänhoitaja J. Montell on lausunut, nimittäin ajatus sijoittaa kesiksi jonnekin tunturin laiteelle lappalaisperhe poroineen, jotta yleisöllä olisi täällä varma tilaisuus tutustua Lapin huomattavimpaan kansatieteelliseen ja taloudelliseen erikoisuuteen, lappalaisiin ja poroihin.

6. Mallan tunturiryhmä Kilpisjärvellä.

Kaukana Enontekiön luoteisperukoilla on Kilpisjärven seutu jo kauan ollut tunnettu mahtavista maisemallisista erikoisuuksistaan ja lukuisista harvinaisista kasveistaan. Rikkaan kasviston tyyssijoina on sieltä erikoisesti mainittu Saana- ja Mallatunturit. Näistä ehdotti v. 1914 metsänhoitaja J. MONTELL jälkimäisen täydellisesti rauhoitettavaksi. Societas pro Fauna et Flora Fennica ja metsähallitus kannattivat lämpimästi asiaa, ja metsähallituksen toimenpiteiden kautta Mallan tunturiryhmä, 10—15 km² laajuinen alue, Oulun läänin kuvernöörin kuulutuksella marrask. 13 p:ltä 1916 N:o 3027 rauhoitettiin, kieltäen kaikkalainen rauhoituksen häiritseminen 40—400 mk sakon uhalla. Mallan lähellä sijaitsevan Siilastuvan valtionmajalan pitäjä on toiminut aluetta vartioivana metsähallituksen palkkaamana metsänvartijana. Alueelle pääsy on ollut luvallista vain tieteellisiä tarkoituksia varten annetun lupakirjan nojalla.

Perehtyminen Mallan alueen luontoon ja vertailevat tarkastelut muualla Kilpisjärven seutukunnan tunturialueilla, missä tein retken aina Porojärven takalistoille saakka, osoittivat allekirjoittaneelle vakuuttavasti, että Mallan rauhoittamisessa on osuttu mitä onnistuneimpaan vaaliin. Alue on sekä tieteellisenä että suuren yleisön mielenkiinnon mukaisena nähtävyytenä huomattavimpia koko Lapissa.

Suhteellisen pienellä alueella on täällä edustettuna mitä rikkain t u n t u r i k a s v i s t o, käsittäen monia Lappimme suurimpia harvinaisuuksia (*Rhododendron lapponicum*, *Ranunculus glacialis*, *Alsine stricta*, *Melandryum apetalum*, *Pedicularis hirsuta*, *Antennaria alpina*, *Erigeron uniflorus* y.m.). Kasvillisuus edustaa sekä koivu- ja tunturivyöhykkeen tyypillisen karua kasvipeitettä että Kilpisjärven seudun kalkkirikkaan maa- ja vuoriperän erikoisuuksia: subalpinialueella harvinaisen suuri- ja tiheäpuisia, kukkaloistossa komeilevia koivulehtoja, tunturiniittyjä, erilaisia letonluontoisia soita, dolomiittisten kallioiden ihanakukkaisia kalkki-kasviyhdyksuntia, *Andromeda tetragona*-kankaita ja edelleen »lumimaan» ja kylmien vuoristopurojen erikoisia kasvillisuuslaatuja.

Eläimistö on luonnollisesti täällä Suomen ainoalla korkeitten tunturien seudulla erityisen alpiinista. Yksityiskohtaisempia tutkimuksia Mallan eläimistöstä ei vielä liene tehty.

Geologisesti Malla on kuten koko Kilpisjärven puoleinen maanperukka yleensäkin hyvin erikoislaatuista kambrisine liuskeineen ja ylsiirtyneine alkuvuorineen. Mallan rinteillä näkyy vuoren geologinen rakenne sangen selvästi. Erikoisesti herättää huomiota liuskeinen dolo-

mittikerros toisten vuorilajien välissä vaaleana, kauas paistavana juovana.

Alueen maantieteellisinä erikoisnähtävyyksinä ovat sen luoteisosissa olevat, kauas keski- ja loppukesäänkin säilyvät, osittain sangen laaja-alaiset lumikasaumat. Kenties vielä kiintoisampia ovat vuoripurujen putoukset. Pitkin Kitsimallan rinteitä alas Kilpisjärveen virtaava puro. Kitsijoki, muodostaa pari lähekkäistä arviolta 18 ja 10 m korkuista äkkiputousta ja Mallajärvestä (on 303 m Kilpisjärven pintaa ylempänä) lähtevä puro, Mallajoki, heti niskassaan hyvin omituisen rappukosken, jossa vesi putoilee monta kymmentä vajaan metrin korkuista liuskekivirappua alas. Näköalat ympäristöön ovat Mallan tunturihuipuilta, joista korkein kohoaa 927 m korkeuteen yli merenpinnan, hyvin kauniit, joskaan eivät mahtavuudessa vedä vertoja läheisen, sata metriä korkeamman Saanatunturin näköaloille.

Mallan tunturiryhmä siihen kuuluvine alavine niemineen on nyt ollut rauhoitettuna 9 vuoden ajan. Rauhoitus on ollut, kuten omasta näkemästäni ja kuulemastani tiedän, sangen tehoisa. Mainitsemisen arvoista haittaa lienevät alueella viime vuosina tehneet, alueen vartijan kertomusten mukaan, vain Ruotsin lappalaiset, jotka vanhasta tottumuksesta syksyisin Norjasta palatessaan ovat oleilleet poroineen muutamia päiviä tuntureilla, Mallan vartijan — seudun ainoan vakinaisen asukkaan — voimatta ilman apuväkeä tätä estää. Uusi Suomen ja Ruotsin välinen porosopimus, jonka mukaan Ruotsin lappalaisilla on oikeus täällä kuljettaa porojaan ainoastaan huhtik. 28 p:n ja toukok. 20 p:n välisenä aikana ja silloinkin vain Kilpisjärven jäätä ja Siilasvuomaa pitkin, saanee tässä suhteessa parannuksen aikaan. Siilasvuoman kulkureitti olisi niin määrättävä, että Mallan alue jää porojen muuttotien ulkopuolelle. Asianomaiselle Ruotsin lapinvoudille olisi virallisesti huomautettava Mallan rauhoitusalueesta ja pyydettyä hänen saattamaan alueen merkitys lappalaisten tietoon. Suomen omilla lappalaisilla ei nykyisen Suomen ja Norjan porosopimuksen voimassa ollessa ole mitään halua tuoda porojaan Mallan alueelle, joka on aivan Norjan rajan lähellä. Alueen pienuuden vuoksi onkin sen merkitys porotaloudelle mitättömän vähäinen.

Voitane katsoa itsestään selväksi, että Mallan erikoislaatuinen alue edelleenkin pidetään täydellisesti rauhoitettuna ja että se julistetaan yleiseksi suojelualueeksi. Alue olisi pyrittävä pitämään suljettuna suurelta yleisöltä. Kuitenkin olisi mielestäni varattava halullisille mahdollisuus päästä alueen vartijan seuraamana ja määrättyä, Siilaskosken puolelta alkavaa kulkureittiä myöten katsomaan edellä mainittuja merkittäviä vesi-

putouksia Kitsimallalla ja Mallajoen niskassa, samatenkuin myös näiden putouksien välisellä alueella olevia lumialueita. Kaikki kasvien keruu y.m. sellainen olisi luonnollisesti sallittu vain todellisia tieteellisiä tarkoituksia varten ja ainoastaan erityisen luvan saaneille.

Alueen rajoitus on nykyisellään melko sovelias, mutta tulisi varmaan vielä edullisemmaksi, jos alue pohjoisessa hieman laajennetaan, niin että edellä mainittu kiintoisa rappukoski tulee alueen rajojen sisälle ja raja myös lännessä muutetaan hiukan loitommas. Rajana olisi tämän mukaan etelässä Kilpisjärvi, idässä raja kulkisi Kilpisjärveä myöten, sitten Siilaskosken länsipuolitse (jättäen kosken onkimiehille), Siilasjärven länsilaitaa ja senjälkeen tähän järveen pohjoisesta laskevaa läntisempää jokea myöten, kääntyen Mallasjoen suun pohjoispuolella länteen alueen pohjoisrajaksi, joka kulkisi tämän joen pohjoispuolitse Mallasjärven länsipäähän, josta raja painuisi alas, rajoittaen alueen lännessä, Kolttalahden perukkaan. Alueen laajuus tulisi täten olemaan n. 20 km², siitä ainakin $\frac{2}{3}$ täydellistä tai melkein täydellistä impedimenttiä. — Alueen rajojen merkintä olisi syytä tehdä nykyistä selvemmäksi, esim. maalauttamalla rajaa osoittavat puupylväät punaisiksi.

Alueen vartijana toimisi edelleenkin Siilastuvan tunturimajalaa hoitava metsänvartija.

7. Pääskyspahdan alue Petsamon Salmijärvellä.

Vajaan penikulman päässä Petsamon Salmijärven pääkylästä koilliseen kohoaa Kuoshjärven (Kuosekjärven?) koillisperukassa, Pitkäloukko nimisen lahden itärannalla, mahtava Pääskyspahdan vuorijyrkäne. Korkeitten tummanväristen jyrkänteiden päällä vuori jatkuu laajana kumpuilevana tunturiylänkönä itää ja koillista kohti. Tähän uljaaseen vuori- ja tunturialueeseen liittyy sen pohjoislaidalla Pitkänloukon lahteen päättyvä, reheväkasvuinen Kuvernöörinjoen laakso reunamineen.

Tämän luonnonkauniin aluekokonaisuuden suojelemiseen on Salmijärvellä asuva metsänhoitaja J. CARPELAN kiinnittänyt huomiota parissa kirjelmässä, jotka hän on lähettänyt valtion luonnonsuojeluvalljoelle. Kirjelmässä erityisesti korostetaan alueen erikoisuutta lajirikkaan kasviston ja eläimistön asuinpaikkana ja annetaan näistä seikoista lähempiä tietoja.

Retkeilyilläni Pääskyspahdan alueella saatoin todeta, että alue varmasti on kasvimailman sa puolesta kiintoisimpia ellei suo-

rastaan kiintoisin koko Petsamon sisämaaseudulla. Kasvisto on sangen lajirikas ja on sen jäsenenä useampia harvinaisuuksia (5 *Saxifraga*-lajia, *Lappula deflexa* y.m.). Kasvillisuus on kenties vielä mieltäkiinnittävämpi, ollen erittäin vaihteleva ja monipuolinen. Pääskypahdan jyrkänteet ovat kallioseinineen, suurine kivikkolouhuineen ja purokuruineen kallio- ja kivikasvillisuudelle mainio tyyssija, erittäinkin kun vuorilaji on jossain määrin kalkinpitoista, Kalkkipahdan pikku niemellä jopa dolomiittia. Pääskypahdan laajoilla lakialueilla, jotka käsittävät pääosan alueesta, on subalpiininen koivumetsä ja moninainen tunturikasvillisuus edustettuna. Pitkänloukon lahdessa ja Kuvernöörinjoen suupuolella on erilaista järvi- ja jokikasvillisuutta. Laaksoissa, jota pitkin Kuvernöörinjoki hyvin koskisenä virtaa, on runsas valikoima lihavaperäisellä maalla esiintyviä metsä- ja suotyyppejä. Lehtomaisia metsärinteitä ja todellisia pikku lehtojakin (saniaistyyppiä y.m.) vuorottelee ruohoisten, hyvin erikoislaatuisten korpinoitelmain ja pienten lettomaisten avosoiden kanssa, kaikki täydellisessä luonnontilassa. Pienet purot, jotka rinteitä myöten valuttavat vesiä koskena pauhaavaan pääpuroon, lisäävät rehevän luonnon viehättävyyttä. Siihen vaikuttaa myös metsien ja metsäisten soiden lehtipuisuus. Kaunis koivumetsä vallitsee nimittäin alhaalla laaksossakin. Mäntyä on metsikköinä vain laakson pohjoispuolisella laitamalla; kuusi puuttuu kokonaan.

E l ä i m i s t ö, jota metsänhoitaja Carpelan on yksityiskohtaisen tarkoin tutkinut, on harvinaisen rikas. Jo suurotuksia on useampia: karhu väkinaisesti, hirvi ainakin kesäisin, susi ja ahma ainakin käymäselteään. Porot luonnollisesti tuontuostakin oleilevat alueella. Lintuja on huomattu 50 lajia, joista varmasti pesiviä 31 lajia, m.m. useat haukat, maakotka, lapinpöllö, korppi ja harvinainen herna. Keväisin on Kuvernöörinjoen suu muuttolintujen lempipaikkoja; monien tavallisten vesilintujen seurassa näkee täällä silloin joutsenia ja hanhia.

Alueen vuoriperä on tummia emäksisiä vuorilajeja, erityisesti diabaasia ja sen metamorfosoitumina syntyneitä kiteisiä liuskeita. Kalkkipahdassa on vuorilaji dolomiittia, joka tässä on esillä jyrkinä, veden syvästi kovetelemina rantakallioina. Kasvillisuuden rehevyys Kuvernöörinjoen laaksossa johtuu ilmeisesti seudun vuoriperän laadusta.

Luonnonkauneutensakin puolesta alue on, kuten edellisestä osittain jo ilmennee, hyvin erikoinen. Pääskypahdan jyrkänteet ja Kuvernöörinjoen suupuoli omituisine laguunijärvineen ovat todellisia »turistinähtävyyksiä». Pieni metsäkämpä Kuvernöörinjoen alimman kosken vierellä, erittäin viehättävällä paikalla, on mitä mieluisin oleilupaiikka kaikille, jotka

nauttivat saloelämän erikoisuuksista. Tänne on uudelta, paraikaa rakenteilla olevalta Petsamon maantieltä vain 1 1/2 km matka pikku polkua myöten.

Alueen rauhoittaminen suojeluna on mitä toivottavinta. Kuten Norja jo on perustanut suojelun Paatsjoen varrelle, on Suomenkin kiiruhdettava rauhoittamaan pieni kappale Petsamon laajoista maa-alueista. Luonnollisesti on rauhoitusalue oleva mahdollisimman monipuolinen ja mikäli mahdollista sellainen, että se näyttää ei ainoastaan Petsamon alueen alkuperäisen luonnon jylhiä, karuja puolia vaan myöskin näytteitä siitä suuresta rehevyydestä, jota täällä varsinkin Paatsjoen ja Petsamonjoen laitamilla saa hämmästyä. Pääskyspahdan seutu täyttää kaikissa näissä suhteissa suuriakin vaatimuksia.

Ilman rauhoitustoimenpiteitä ei tämä hyvin erikoislaatuinen rehevän luonnon jäte tule montakaan vuotta säilymään. Salmijärven varttuva asutus ja uuden maantien läheisyys, samoinkuin alueen lähellä olevalle Kuvernöörinkoskelle jo perustettu majatalo ovat alueen rauhan uhkana. Kaikkein suurimman vaaran muodostaa tällä hetkellä aikomus raivata Kuvernöörinkosken majatalolle niittyjä Kuvernöörinjoen alajuoksulta. Tarkastusmatkallani kiinnitin senvuoksi tähän kysymykseen erikoista huomiota. Havaintojeni nojalla voin vakuuttaa, että mainitulle majatalolle on yllin kyllin hyvää niitty-, samoinkuin laidunmaatakin olemassa paljoa lähempänä majataloa, jos kohta on myönnettävä, että hetkellisen edun mukaisesti majatalon pitäjän kenties olisi helpointa saada ensi heinänsä Kuvernöörinjoen suupuolesta, raivailemalla (puita ja pensaita kaatamalla) täällä olevia pieniä puoliaukeita lehto- ja lehtokorpitäpliä. Aikaa myöten näiden yleensä kivikkoisten ja kaukana olevien pikku alojen heinämäina pito tulisi kuitenkin osoittautumaan epäedulliseksi. Senvuoksi annettakoon majatalon käytettäväksi ne melko suuren kalkinpitaisuuden merkkejä osoittavat ruohoisat korvet ja lettomaiset suot, joita on lähellä majataloa niinhyvin maantien etelä- kuin pohjoispuolella. Kun nämä suot saatetaan rehun tuottoon, elää niiden turvissa paljoa suurempikin karja kuin joen alajuoksun verraten vähäisien ja kivikkoisten heinikkalojen heinillä.

Salmijärven kyläläiset ovat esittäneet mielipiteenään, että Kuvernöörinjoen laaksoa tarvitaan kylän laidunmaana. Asianlaita on kuitenkin se, että tänne noin peninkulman päähän kylästä ei tietävästi kylän nautkarja koskaan eksy eikä hevosetkaan kuin sattumalta. Kylän lähetyvillä on ruohoisia, hyviä laidunmetsiä moninverroin suuremmallekin karjalle kuin mitä siellä nykyisin laitumella kulkee; ja hevosilla on kaikkein

parhaimmat laidunalueensa, missä ne kesä kautensa oleivat, Tölle-
vin ja Ryssänjärven seuduilla, Kuvernöörinjoelta pohjoiseen ja luotee-
seen.

Käsitykseni mukaan puheena oleva alue, jolle ehdotan nimeksi Pääs-
kyspahdan suojelualue, olisi julistettava suojelualueeksi, tärkeimpänä
päämääränä saada alueen eläimistö ja Kuvernöörinjoen laakson rehevä
kasvillisuus sellaisinaan säilymään. Jälkimmäisen tarkoituksen saavuttami-
seksi olisi liikkuminen erittäinkin Kuvernöörinjoen laaksossa säännöstel-
tävä määrättyjä teitä myöten tapahtuvaksi. Parin aivan pienen, joki-
suulla sijaitsevan rantanevan niittäminen, joka tuottaa korkeintaan pari
pientä häkkiä saraheinää, olisi näiden vähälöpätöisyyden johdosta, luon-
nonrauhaisen vaikutelman lisäämiseksi, kiellättävä ja tämä nautinta-
oikeuden menetys jossain muodossa korvattava.

Alueen r a j o i t u k s e n ehdotan pääasiassa metsänhoitaja Carpelanin
suunnitelman mukaiseksi. Haapaniemen kärkiosa Kuoshjärven rannalla
voitaisiin kuitenkin ilman haittaa jättää pois. Alueen rajoja on kelvollis-
ten karttojen puutteessa vaikea tarkoinmääritellä. Pääpiirteissään rajat
kulkisivat seuraavasti: Kuoshjärven rannalta Haapaniemen itäisestä
pikkuniemestä (vastapäätä Pääskyspahdan jyrkkää tunturikuria) poh-
joiskoillista kohti maantielle Kolmilakisten jyrkän kallioseinän luona,
täältä maantien reunaa 13. kilometripylvään luo, mistä raja kulkisi kaak-
koon Kuvernöörinjoen poikki (parin km päässä Kuvernöörinkosken maja-
talosta) ja täältä, sopivasti luonnollisia rajoja etsien, samassa suunnassa
Setshkajärvelle, josta se jatkuisi Lutshinalompoloon ja Setshkajoelle,
missä raja kääntyisi Kuoshjärville, päättyen täällä Koivuniemen koillis-
puolella. Alueen laajuus tulisi täten olemaan arviolta 25—30 km².

Alueen v a r t i j a n a voisi varmaankin toimia Kuvernöörinkosken
majatalon pitäjä.

8. Petsamon Heinäsaaret.

Nähtävyyksistä, jotka Petsamoalueellamme kiinnittävät muualta Suo-
mesta tulijain erikoista huomiota, ovat kaikkein mainittavimpia Heinä-
saaret, kaksi Jäämeren pikku saarta, jotka sijaitsevat 1 1/2 pnk päässä
Petsamonvuonon suusta pohjoiseen ja 1/2 pnk Kalastajasaarenon ran-
nasta länteen. Jo vuosisatoja ovat nämä saaret olleet kuuluisia rikkaasta
lintumaailmastaan, joka miltei vetää vertoja Norjan maailmankuulujen
lintuvuorien linnustolle. Sadat viime vuosina Petsamossa käyneistä mat-

kailijoista ovat matkan hankaluuksista huolimatta käväisseet Heinäsaarilla ja kaikki he ihastuksissaan kertovat näkemäänsä.

Läntisempi ja suurempi näistä saarista, I s o - H e i n ä s a a r i, on saarista huomattavin. Se on n. 4 km² laaja, korkeimmalta kohdaltaan 22 m korkea, laakeamuotoinen kumpare, jota Jäämeren aallot alinomaa syleilevät. Saari on aivan puuton, joten siellä kaikkialla näkee laajalti ympäriinsä. Eri tahoilla on jokusia pikku lampareita, suurin niistä kenties 300 m leveä.

Saaren l i n t u m a a i l m a on sanoin kuvaamattoman eloisa ja rikas. Kaikkialla kuuluu ja näkyy lintuja: maassa ja ilmassa, rannoilla ja rantavesissä. Niitä näkyy yksitellen ja parvissa, näkyy istumassa, lentämässä ja aalloilla keinumassa. Kaikkialta kuuluu niiden huuto ja kirkuna, joka usein yltyy huumaavaksi meluksi. Missä hyvänsä kulkeekin, joka taholla saa nähdäkseen lintujen hauskoja askarruksia pesäpuuhissa, ruuanhaussa ja saaliinryöstössä. Varmastikaan ei ole ihmistä, joka ei viehättyisi vaikkapa tuntikausiksi katselemaan tätä valtavaa luonnonnäyttämöä, jonka erikoislaatuista tunnelmaa rannoilla pauhaavat aallot tehostavat.

Lintuysilöiden luku Isolla-Heinäsaarella on maist. Merikallion summittaisarvioiden mukaan viidenkymmenen ja sadantuhannen välillä, vaihdellen eri vuosina melkoisesti. Saarella havaittujen lintulajien lukumäärä on 65, joista pesiviä 34. Lintujen lajirunsaudessa saari vie voiton kaikista lintuvuorista, mikä johtuu sen tarjoamien pesimäpaikkojen moninaisuudesta. Kaikkein runsaslukuisin ja samalla myös kiintoisin Ison-Heinäsaaren linnuista on lunni, joka pesii monin paikoin saarella, asustaen syvässä turvekoloissa, joita se kaivaa pesäsijoikseen. Lunnia on saarella kymmeniä tuhansia. Senjälkeen seuraavat järjestyksessä lokit, joita on pesivinä neljä lajia: kalalokki, harmaalokki, selkälokki ja uljaan kookas merilokki. Lokkeja on myös kymmenin tuhansin, usein komeiksi parviksi kerääntyneinä. Hyvin lukuisina elelevät myös haahka, häijyluontoinen räiskä, ruokki, riskilä, lapintiira, kaakkuri, haapana ja alli sekä pikkulinnuista lapinsirkku. Usein käväisee saarella merimetso, linnuston jättiläinen, joka asustaa mannerrannikon kalliopahdoissa.

Saaren muusta eläimistöstä herättävät eniten huomiota merenrantojen kauniit simpukat, joiden tyhjiä kuoria näkee pitkin rantasomerikkoja. Täältä löytää muitakin Jäämeren erikoisuuksia: meritähtiä, merikrapuja y.m.s., tavallisesti kuitenkin vain aaltojen särkemänä kuorenkappaleina. Kalastuspaikkana Heinäsaarten ympäristöt ovat vanhastaan hyviksi mainitut.

Ison-Heinäsaaren kasvillisuus on oudon erikoinen. Suurin osa saarta on variksenmarjavarvukkoa, jossa varvun seuralaisena kasvaa harvemmalti tai tiheämmälti muurainta; koko yleisleima on tundramainen. Varvukon kasvusijana on hyvin tiivis- ja kuivatekoinen turve, joka aikojen kuluessa on vähitellen kasaantunut etupäässä mainittujen kasvilajien ja eräiden sammalien jätteistä, jotka kylmänkosteassa meri-ilmastossa lahoavat hyvin hitaasti. Turpeen paksuus on saaren ylimmissä osissa yli 1 1/2 m, rantoja kohti mataloituen; paksuimmissa turvepaikoissa säilyy jää koskaan sulamatta. Paikoilla, joissa lunni pesii turvekoloissaan, on kasvillisuus aivan omalaatuistaan: runsaan lannoituksen johdosta siinä viihtyy melkein vain saunakukka, joka muodostaa valkokukkaisia yhtenäisiä vihermattoja, joissa lunnien pesäkäytävien suut mustina aukkoina ammottavat. Turvekerrostumissa on varsinkin rantapuolilla syviä, verkkomaisesti risteileviä uurteita, joissa pääasiallisen kasvipeitteen muodostaa tiuha sanajalkakasvillisuus (*Aspidium dilatatum*). Turpeikossa on usein leveämpiäkin, mättäisiä painanteita, joissa on niittymäinen, hyvin rehevä sekakasvillisuus, valtalajeina *Stellaria nemorum*, *Epilobium angustifolium*, *Urtica dioeca*, *Valeriana officinalis* y.m. Turpeettomilla ranta-alueilla on kalkkirikkaalla, simpukankuorimurskaa sisältävällä soramaalla varsinaisia niittyjä, jotka ovat pääasiassa heinäkkäitä (*Festuca rubra*, *Poa pratensis*) kullero-(*Trollius*-)niittyjä tai mahtavia putkistoniittyjä, joissa miehenmittainen ja pitempikin väinönputki (*Archangelica officinalis*) ja pienempi koiranputki (*Chaerophyllum silvestre*) kasvavat valtakasveina. Etupäässä rannan ylärajassa on toisinaan laajahkoja rantavehniä- (*Elymus*-) kasvustoja. Rantasoraikoilla on kauniita laikkukasvustoja, joita rantakaali (*Ammodenia peploides*) tai rantahalikka (*Mertensia maritima*) muodostavat. Saaren painannepaikkain soistumat ovat parhaasta päästä vesisara (*Carex aquatilis*)-nevaa. Suurimman lammikon lähellä on eräissä paikoin miehenkorkuista pajukkoa. Rantojen merivedessä, luoteen aikana sen yläpuolellakin, on mahtavia leväkasvustoja, jotka luovat kasvillisuuteen valtamerellistä erikoisleimaa.

Paitsi eläin- ja kasvimaailman puolesta on Heinäsaari geologisestiikin Suomen alueella suuri erikoisuus. Vuoriperä on, kuten suurella osalla Kalastajasaarentoakin, jonka äärellä Heinäsaaret sijaitsevat, kerroksellista hiekkakiveä. Saaren valkeankellervä, jossain määrin kalkkipitoinen hiekkakivi on näkyvissä paikatellen rannoilla, jossa aallot ovat siihen syöneet omituisia kovetumia.

Pieni Heinäsaari, joka on isomman kaakkoispuolella, on vain n. 1 km² laajuinen, mutta korkeampi kuin sisarsaari. Eläin- ja kasvi-

maailma muistuttaa kertomuksista päättäen — itse en saarella käynyt — monessa suhteessa Ison-Heinäsaaren vastaavia suhteita. Linnusto on kuitenkin paljoa köyhempää. Samoin on saarella niittykasvillisuutta vain niukasti.

Venäjän vallan aikana oli Heinäsaarten linnusto useiden vuosikymmenien ajan Petsamon munkkien suojeluksessa. Munkit nimittäin harjoittivat saarilla, jotka olivat Petsamon luostarin omaisuutta, haahkan viljelyä, estäen pesien ryöstöt ja lintujen ammunnan. Jossain määrin he hävittivät haahkan vihollislintuja, lähinnä räiskää. Haahkan suojelu tuotti hyviä tuloksia. Maist. Merikallion hankkimien tietojen mukaan haahkaparien luku nousi 50:sta, johon se v:een 1903 mennessä oli laskenut, aina 2500:aan. Untuvasaalis on ollut jopa 39 kg vuodessa. Saarten jouduttua Suomen haltuun on Petsamon rajavartiosto huolehtinut lintujen suojelemisesta, pitäen kesäkauden alkupuoliskon ajan Isolla-Heinäsaarella 2—4 miehistä sotilasvartiostoa, joten haahkan untuvasaalista on jatkuvasti voitu korjata. Haahkaparien luku, joka bolsheviikkivuosina oli suuresti vähentynyt, oli v. 1923 jälleen noussut n. 2000:een. Untuvasaalis lienee viime vuosina ollut 20—30 kg puhdistettuja untuvia, vastaten arvoltaan suunnilleen yhtä monta tuhatta Smk, jotka ovat tulleet valtion hyväksi. Heinäsaarten vartioiminen on tapahtunut Petsamon rajavartiopäällikön majuri Heikelin valistusmielisestä asianharrastuksesta. Hänen nyttemmin siirryttyä toiseen toimeen riippuu vartioimisen jatkuminen uuden rajavartiopäällikön mielenkiinnosta asiaan. Linnuston suojelun tehokkuus riippuu taas vartiosotilaiden omantunnontarkkuudesta, samoin kuin vartioimisajan pituudesta. Tilapäinen sotilasvartio ei ymmärrettävistä syistä ole näissä suhteissa aina täysin vastannut tarkoitustaan. Vartiostoa on pidetty vain tärkeimpänä aikana, pesimisaikana, jonka loputtua lunnien pyydystäminen ja tynnyrittäinen suolaaminen, samoin kuin esim. heinäväen mukana saarella käyvien pikku poikien monenlainen vallattomuus on voinut esteittä tapahtua. Viime keväänä saapui vartiosto siksi myöhään, että eräs ulkomaalainen alus kerkisi sitä ennen suorittaa suuren munienryöstön.

Katsoen siihen, että Heinäsaarten linnusto on aivan ainutlaatuinen koko valtakunnan alueella ja mitä kiintoisin nähtävyys ei ainoastaan lintujentutkijain vaan myöskin suurten kansalaispiirien kannalta katsoen, on sen pysyvä rauhoittaminen suoranainen kansallinen velvollisuutemme. Tätä mieltä tuntuivat myös olevan kaikki puhuttelemani valistusmieliset henkilöt Petsamossa. Saarten rauhoittamista puoltavat myös ne taloudelliset edut, joita valtio lintusuojelun kautta voi saavuttaa.

Heinäsaarilla tulisi lintumaailma julistaa rauhoitetuksi, kuitenkin niin, että siellä harjoitetaan, kuten maist. MERIKALLIO on eräässä Petsamon linnustoa kuvailevassa kirjoituksessaan (Tiede ja elämä IV, s. 193) ehdottanut, h a a h k a n v i l j e l y ä ja haahkan suojelemiseksi sen vihollislintujen (räiskän, merilokin ja harmaalokin) munien keruuta määrättyissä rajoissa. Tämä kaikki tapahtuisi tietysti parhaiten valtion laskuun. (Merilintujen munista maksettiin Merikallion mukaan v. 1921 Norjassa 30—50 äyriä kappaleelta). Heinänteko, joka Isolla-Heinäsaarella antaa n. 15 lehmän talviheinät, voitane edelleenkin sallia huuto-kauppajärjestelmän mukaisesti, kuten viime vuosina on ollut tapana. Heinäntekijäin tulisi sitoutua välttämään lintumaailman häiritsemistä mahdollisimman tarkasti. Oikeus hillojen (muuraimien) korjuuseen, joka munkkien ilmoituksen mukaan tuottaa keskimäärin 7000 kg:n suuruisen, eri vuosina kuitenkin suuresti vaihtelevan vuosisadon, voitane jättää vapaaksi.

Rauhoituksen aikaansaamista varten on Isolla-Heinäsaarella pidettävä v a r t i j a n. 4 1/2 kk. ajan joka kesä, alkaen toukokuun alusta. Vartijan asunnoksi on jompikumpi saaren kahdesta, munkkien rakentamasta rakennuksesta sovelias. Vartijan tehtäväksi voidaan antaa paitsi vartiointia myös haahkan untuvien keruu ja mahdollisesti puhdistaminenkin, sekä saaren rakennusten kunnossapito, kenties myös matkailijain avustaminen keittopuuhiissa ja yömajoituksessa, milloin sellaista tarvitaan. Mahdollisesti voitaisiin vartija velvoittaa hilla-aikana hillojen keruuseen valtion laskuun. Saarista saatavat tulot ylittävät suuresti vartijan palkkausmenot. — Sikäli kuin saaret eivät parhaana muna-aikana ole varmasti turvatut yhden ainoan vartijan kautta, voinee ajatella sitä järjestelyä, että rajavartiostosta saataisiin muutamien viikkojen ajaksi 1—2 apumiestä.

Saarelle pääsyn helpoittamiseksi olisi tärkeätä, että l a i v a k u l k u saaren ohi tapahtuisi ainakin kahdesti viikossa, nykyisen yhden vuoron asemesta.

II. Luonnonsuojelun järjestäminen paikallisen väestön taloudellisia etuja huomioonottaen.

On mitä luonnollisinta, että erämaan asujain suhtautuu enemmän tai vähemmän karsaasti kaikkiin suunnitelmiin, jotka jollain tavoin rajoittavat hänen ikimuistoista oikeuttaan salojen ja niiden antimien käyttäjänä. Näin on ollut asianlaita kaikkialla maailmassa ja niin on meillä

Suomessakin. Miltei kauttaaltaan saa Pohjois-Suomessa huomata väestön kannan kielteiseksi maan pohjoisosissa yleensä ja erittäinkin asukkaiden omalla paikkakunnalla suunniteltuun luonnonrauhoitukseen. Suojelualueiden perustamista Pohjois-Suomeen pidetään sekä turhana että väestön taloudellisia etuja loukkaavana.

Turhaksi katsotaan rauhoitus Pohjois-Suomessa, koskapa tämä maan osa miltei kauttaaltaan on suurta, verraten koskematonta saloa. Katsotaan, että salot säilyvät hyvinkin luonnontilaisina ilman suojelutoimenpiteitä. On helppoa todeta, ettei tämä käsitys ole oikea. Ihmisen vaikutus tuntuu jo verraten voimakkaana kautta Pohjois-Suomenkin. Viimeiset vuosikymmenet ovat saaneet hyvin paljon muutoksia aikaan, ja kehitys kaikesta päättäen tässä suhteessa alinomaa voimistuu. Uutta asutusta syntyy eri tahoilla, ja jokainen uusi asuinpaikka salolla muuttaa luontoa ympäristössään sangen laajalti. Hyvänä esimerkkinä tästä on se säällittävä näky, jonka Kutsajoen alueella tarjoavat 10-vuotisen Jyrhämäjärven torpan ympäristöt melko laajalti eri tahoilla. Jos mieli jälkipolville varata ainoasta Suomen osasta, missä laajemmilla alueilla on verraten koskematonta luontoa vielä olemassa, alkuperäisen luonnon mahtavia näytteitä, on suojelualueita Pohjois-Suomeen viipymättä perustettava.

Taloudelliset edut, joita väestö otaksuu suojelutoimenpiteiden kautta menettävänsä, ovat osittain todella huomattavia, osittain vähäpätöisiä pikku etuja, osittain myös luuloteltuja; osaksi on näitä etuja varta vasten rauhoituksen torjumiseksi keksitty.

Haittoja joutuvat paikkakuntien asukkaat kärsimään suuremmassa tai pienemmässä määrässä, jos rauhoitus saa aikaan huomattavampaa rajoitusta tähänastisten niittomaiden käytössä, metsästyksessä, kalastuksessa, porojen laiduntamisessa sekä lehmien, lampaiden ja hevosten laitumella pidossa; eräissä tienoin voi haitalta tuntua uutisviljelyksen estyminen rauhoitukseen julistetulla alueella; jossain harvassa yksityistapauksessa syntyisi hankaluutta senkautta, että tarvepuiden otto asuntojen läheisestä metsästä tulisi kielletyksi. Katsoen niihin vaikeisiin taloudellisiin oloihin, joissa maamme pohjoisosien väestö yleensä elää, on mielestäni väestön taloudellisia etuja mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon. On koetettava järjestää luonnonsuojelu niin, että haitat, sikäli kuin niitä koituu, ovat verraten vähäiset; jos suinkin mahdollista, on pyrittävä siihen, että suojelualueiden perustaminen hyödyttää paikallista väestöä. Kuten seuraavasta näkyy, on tämä kaikki suuressa määrin toteutettavissa.

Mitä tulee niittomaiden käyttöön, joka asukkaiden kannalta

on tärkein kysymys, on huomattava, ettei suojelualueiden erottamisen tarvitse aiheuttaa mitään tuntuvampia rajoituksia. Puheena olevien seutujen taloudessa todella hyvin merkitseviä niittymaita on ainoastaan Oulanka- ja Kutsajokien alueilla sekä Petsamon Isolla-Heinäsaarella. Oulankajoen ja Heinäsaaren niityt voivat ilman muuta jäädä jatkuvasti niitettäväksi, ja Kutsajoen alueen niityt pysyvät myös monia vuosia vapaasti käytettävänä Kuolajärven asukkaille vakuutettujen knihti-kontrahtioikeuksien perusteella, joita ei, luonnonsuojelulain 8 §:n mukaan, voida suojelualueiltakaan peruuttaa. Isoajakoa toimeenpantaessa voitane paikkakuntalaisille edelleen pysyttää nautinto-oikeus Kutsajoen alueen tärkeimpiin, Pyhälammin seutuvilla sijaitseviin niittyihin, jotka tuottavat niittomiesten ilmoituksen mukaan yhteensä keskimäärin 15 lehmän talviheinät. Kuolajärven y.m. pitäjiä isoajakoa koskevan asetuksen (1898) mukaan on nautinto-oikeus niittyihin pysytettävä isossa-jaossa korkeintaan 50 vuoden ajaksi, jolloin käyttöoikeus ilman korvausta siirtyy valtiolle. Tällöin voidaan niittyjen käytöstä erikseen määrätä.

Vähempiarvoisia niittyjä, jotka enimmäkseen ovat huonoheinäisiä jänkäsoita ja ylipäättänsä hyvin pienialaisia ja aivan hajallaan, useimmiten kaukana ihmisasunnoista sijaitsevia, on Oulankajoen, Kutsajoen ja Pallas-Ounastunturin alueilla. Oulankajoen niittyjen käyttö voitane jättää nykyisellensä. Toisten mainittujen alueiden pieniin niittomaihin nähden olisi luonnonsuojelun kannalta katsoen toivottavaa, että niitto-oikeudet vähitellen lakkautettaisiin. Kutsajoen alueella tämä käynee helposti pänsä alulle pantujen isojakojärjestelyjen yhteydessä eikä tuottane väestölle hankaluuksia. Pallas-Ounastunturi-alueella olisi rajoituksiin vähitellen pyrittävä antamalla suojelualueen ulkopuolelta toisia samanarvoisia niittomaita tai muita luontaisetuja; heinäkorjuu Pahassakurussa olisi kuitenkin heti lunastustietä lopetettava. Tässä puheena oleviin pieniin heinämaihiin nähden lienee syytä huomauttaa, että useimpien niiden niittäminen vähitellen itsestäänkin lakkaa, sitä mukaa kuin kylvöheinän viljelys, joka parakaa on Lapissa alkamassa, voittaa alaa ja talouselämä muutenkin tulee voimaperäisemmäksi.

Kalastuksen kieltäminen olisi niiden tietojen mukaan, joita olen saanut, todella merkitseväistä ainoastaan Pallasjärveä, Oulanka- ja siihen laskevaa Kitkajokea ja samaten Kutsajoen aluetta koskevana. Pallasjärvässä, jonka rannalla sijaitsee yksityisen omistama talo, kalastus (etupäässä siikaa) voi toistaiseksi entiseen tapaan jatkua. Oulanka- ja Kutsajoen alueella kalastuksen täytyy olla seutukuntalaisille vapaan niin kauan kuin knihtikontrahdit ovat voimassa. Isonjaon toimeenpanon jäl-

keen voidaan kalastus tarpeen mukaan rajoittaa. Kutsajoen alueella, jossa kalastus itse asiassa on hyvin vähän merkittävää, se pitänee kokonaan kieltää; Oulankajoen alueella se voidaan, jos niin halutaan, sallia vain urheilukalastuksena, josta olisi kannettava maksu, mikä käytettäisiin suojelun alueen hyväksi.

Metsästyksen kieltö voidaan haitatta toimeenpanna Pyhätunturin, Pisavaaran¹ ja Mallan alueilla, koska ne eivät seudun metsästys-suhteissa ole perustavan tärkeitä, samoin Heinäsaarien alueella (Heinäsaarien linnuston rauhoitustavasta ks. siv. 30). Oulanka- ja Kutsajokien alueilla on metsästys knihtikontrahteihin perustavana oleva väestölle luvallinen. Kun knihtikontrahdit isonjaon johdosta aikaa myöten kumoutuvat, on ampumis- ja pyyntikieltö, samoinkuin munien keruun y.m.s. kieltäminen yleisenä periaatteena saatava aikaan. Pallas- ja Ounastunturin sekä Pääskyspahdan alueilla nämä kiellot voidaan heti suojelun alueita eroitettaessa panna voimaan.

Kuitenkin olisi lähi vuosikymmeninä kaikilla viimeksi mainituilla neljällä alueella tehtävä täydelliseen kieltöön nähden seuraava poikkeus: Määrättyinä, kulloinkin erikseen päätettävänä vuosina sallittaisiin lähi-kylien vakinaisille asukkaille määrättyissä suojelun alueiden osissa sellaisen tärkeän hyötyriistan kuin oravan, metsäkanan (riekon) ja pyyn, joskus myös teiren ja metson ampuminen tai pyydystäminen, joko kaikkien tai jonkun tai joidenkuiden niistä erikseen. Lupa olisi myönnettävä kullakin suojelun alueella erikseen ja ensi sijassa taloudellisten pulavuosien sattuessa, osittain muulloinkin, erityisesti silloin, kun riistaa voi vaaratta verottaa. Ensi aikoina olisi lupia, mikäli mahdollista, annettava verraten usein, myöhemmin harvemmin. Voimassa olevien kieltojen rikkojat menettäisivät oikeuden lupakirjojen saantiin. Luvalliset vuodet ja luvalliset metsästysalueet määräisi — paikkakuntalaisten anottua lupaa — suojelun alueita valvova viranomais. — Tällainen järjestely arvattavasti jo heti tyydyttäisi ainakin ajattelevinta väestön osaa. Ja vähitellen yhä useammat tulisivat huomaamaan, mikä hyöty suojelun alueista on riistan varastoalueina ja erikoisesti sikiämispaikkoina, joista riista leviää eri tahoille ympäristöön. Myöhemmin voitaisiin laajimmatkin suojelun alueet tehdä täydellisesti rauhoitetuiksi riistareservaateiksi.

¹ Pisavaara olisi kylläkin mieluisa metsästysalue sen lähettyville paraikaa syntyvän Pisan asutusalueen asujamille, mutta kun kellään heistä ei ole vanhaan tottumukseen perustuvaa oikeutta Pisavaaran käyttöön metsästysalueena, voidaan metsästys vaaralla ilman vaikeuksia kokonaan kieltää, varaten alue sillä tavoin hyötyriistan rauhoitetuksi lisääntymispaikaksi.

Suurpetojen metsästyksestä ja pyynnistä puhutaan erikseen siv. 37.

Porokysymys on luonnonsuojelun kannalta Pohjois-Suomessa erinomaisen vaikea. Yhdeltä puolen kuuluu poro niin läheisesti Pohjois-Suomen ja erikoisesti Lapin erämaaluontoon, että tämän Pohjolan eläjän mielellään näkee alueilla, joissa erämaaleima on tarkoitus säilyttää. Mutta toiselta puolen varsinkin suurempien porolaumojen aiheuttama kasvillisuuden talleminen ja puiden vahingoittaminen on siksi suuri, että kernaasti soisi tässä suhteessa rajoituksia aikaansaatavan. Rajoitukset eivät kuitenkaan saa olla niin suuret, että niistä koituisi hyvin tuntuvia vaikeuksia tärkeän poroelinkeinoon harjoittamiselle. Alueita, joilla ei ole syytä tehdä muutoksia tähänastiseen porojen pitoon nähden, ovat Oulankajoen, Pyhätunturin, Pisavaaran ja Pääskyspahdan alueet, sekä tietysti myös Heinäsaaret, joissa poroja ei koskaan käy. Mallatunturin alueella on v:sta 1916 lähtien kaikki porojen pito ollut kielletty, eikä tästä kiellostä ole mitään haittaa Suomen puoleisille porojen omistajille, joten se voi pysyvästi jäädä voimaan. Kutsajokialueella olisi porojen laiduntamisen estäminen suotava, mutta ei ole mahdollinen ennen knihtikontrah-tien päättymistä eikä senkään jälkeen ilman pitkää poroaitaa, joten laiduntamisasia täytynee laidunkiellostä aiheutuvien kustannusten vuoksi jättää pääasiassa nykyisellensä. Tärkein on porokysymys Pallas-Ounastunturin alueella, missä tätä nykyä oleskelee kesäisin ainakin 700 päättä käsittävä porolauma. Tämän alueen tärkeimpään porolaidunalueeseen Ounastunturiin nähden on olemassa paikkakunnan asukkaiden omasta aloitteesta syntynyt Oulun läänin maaherran toukok. 6 p:nä 1918 antama päätös¹, jonka mukaan porojen kesäsyöttö tällä seudulla on kielletty. Tätä määräystä, joka tarkoittaa talvisyöttöön tarvittavien jäkälämaiden säästämistä porojen kesäiseltä talleamiselta, ei kuitenkaan tähän mennessä ole noudatettu. Olisi suotavaa, että tämä paikkakunnan omaa etua tarkoittava määräys saatettaisiin noudatettavaksi, jolloinka porokysymys Pallas-Ounastunturin alueella tulisi luonnonsuojelun kannalta tyydyttävään ratkaisuun.

Kaikilla niillä alueilla, jotka mahdollisesti varta vasten aidataan täydellisen rauhoituksen aikaansaamiseksi, olisi porojen pito luonnollisesti kielletty. Samoin olisi kaikkialla erotusaitojen ja lypsykaarteiden rakentaminen, samoin kuin luonnollisesti lupopuiden kaato ja jäkälän keruu kielletty. Vain hätätilassa olisi poromiesten telttapuiden otto sallittu; tulen tekoon saisi käyttää vain kuivaa puuta. Jos Pallas-Ounastunturille

¹ Enontekiön kunnan poronhoidon ohjesääntö, Oulu 1919, s. 6.

järjestetään pienen porokarjan pito matkailijain nähtäväksi, aiheutuu tästä tietenkin erikoismääräyksiä.

Nautakarjan, lampaiden ja hevosten laitumella käynti yleisillä suojelualueilla pitäisi, kuten luonnonsuojelulaki määrää, olla kielletty. Raja-aidan tekoon tai vakinaiseen paimennukseen suojelualueiden ääriellä laiduntavien eläinten omistajia tuskin voidaan velvoittaa, joten laiduneläinten suojelualueilta torjuminen jäisi etupäässä vartijain huoleksi. Vaikeuksia aiheuttanee laidunkysymys ainoastaan Pisavaaran sekä Pallas-Ounastunturin alueilla.

Tarvepuuiden ottoa koskeva kielto yleisillä suojelualueilla tuottanee hankaluutta vain parille torpalle Pallastunturin alueen eteläpään laidalla. Kun nämä piakkoin itsenäistyvät, voidaan metsäpalstoja sijoitettaessa ottaa luonnonsuojelun tarpeet huomioon; suurempaa puuta olisi, ellei se riitä omasta lähilohkosta, annettava muualta valtionmetsästä. — Tilapäiseen tulen tekoon kuivaa puuta käyttäen täytynee kaikilla suojelualueilla antaa lupa erityisten järjestyssääntöjen määräämissä rajoissa.

Eräiden suojelualueiksi ehdotettavien alueiden lähistöllä, erikoisesti Pallastunturin ja Pääskyspahdan seutukunnalla, ovat paikkakunnan asukkaat suojeluajatuksen tunnetuksi tultua huomanneet suojelualueiden merkityksen itselleen erinomaisen suureksi. Maat, joista ei aikaisemmin ole välitetty nimeksikään, esitetään nyt mitä soveliaimpina viljelystarkoituksiin, tärkeinä laidunmaina j.n.e. Näihin väitteisiin ei mielestäni tarvitse ainoassakaan tapauksessa kiinnittää pienintäkään huomiota. Jos Pallastunturialueella mahdollisesti olisikin parille pienen pienelle torpalle viljelysmaita ja Pääskyspahdan alueella yhdelle, ei tämä seikka saa olla vähäisimpänäkään esteenä rauhoitusalueiden perustamiselle, erittäinkin kun näillä paikkakunnilla on soveliaampia viljelyspaikkoja saatavissa muualta.

Järjestämällä rauhoituksen edellä esitettyjä näkökohtia silmällä pitäen ja toteuttaen ankarampaa rauhoitusta vähitellen, paikallisen elinkeinoelämän kehittyessä riippumattommaksi alkuperäisen luonnon antimista kuin mitä nykyisin on laita, ei rauhoituksen toimeenpano tuottaisi väestön taloudelle mitään oleellista haittaa. Päinvastoin ainakin niillä alueilla, joilla on mahdollisuuksia kehittyä matkailijapaikoiksi, matkailuliikenteen synnyttämät tulolähteet yllin kyllin korvaisivat rajoitusmääräysten aiheuttamat menetykset. Sitäpaitsi kaikki suojelualueet metsänriistan sikiämispaikkoina hyödyttäisivät laajalti ympäristöjään.

III. Suurpetojen asema suojelualueilla.

Yleisillä luonnonsuojelualueilla olisi eläimistö, luonnonsuojelulaissa hyväksytyn periaatteen mukaan, mikäli mahdollista täydellisesti rauhoitettava. Mutta myöskin erityisistä suojelualueista olisi ainakin Pohjois-Suomessa pyrittävä luomaan turvapaikat vainotuille metsän otuksille, myöskin petoeläimille. Ainoat pedot, joiden rauhoittamisesta voinee syntyä vakavampaa erimielisyyttä, ovat varsinaiset suurpetomme karhu, susi, ilves ja ahma, kenties myös eräät petolinnut.

S u d e n j a a h m a n rauhoitus ei voine, ei ainakaan vielä pitkiin aikoihin, tulla kysymykseen, vaan olisi niiden tappaminen suojelualueilla kin sallittava.

Mit ä k a r h u n rauhoittamiseen tulee, pyydän palauttaa mieliin, että kun kysymys karhun rauhoittamisesta n. 15 vuotta sitten herätettiin, ehdotus monella taholla sai osakseen jyrkkää vastustusta. Epäilemättä tämä ehdotus, joka tarkoitti karhun ehdotonta rauhoittamista koko maassa, ei koko laajuudessaan ollut onnistunut. Mutta ydinajatus siinä, karhukannan sukupuuttoon häviämisen estäminen Suomenmaassa, on oikea. Karhu, »metsän kuningas» ja »mesikämmen», on kautta vuosisatojen niin paljon askarruttanut Suomen kansan ajatuksia ja jättänyt niin monia muistoja kansamme satuihin ja runotuotteisiin, että jo velvollisuutemme esi-isien muistoa kohtaan käskee meitä voittajan oikeamielisyydellä kohtelemaan tätä sekä peljättyä että rakastettua saloluonnon edustajaa. Pohjois-Ameriikan Yhdysvalloissa karhu on rauhoitettu monessa valtiossa, Ruotsissa on karhun kaato kielletty kaikissa kansallispuistoissa, ja Sveitsissä kadutaan katkerasti sitä, ettei karhun sukupuuttoon hävittämistä 20 vuotta sitten estetty. Kenties vielä suuremmalla syyllä kuin muualla on meillä Suomessa säilytettävä edes pieni määrä tätä aito erämaan eläjää muistomerkkinä kansamme saloelämän ajoilta. Tiedän omasta kokemuksesta Pohjois-Suomen matkoilla, että tämä näkökohta avaa karhunkaatajienkin silmät katselemaan karhun osittaista rauhoitusta ajattelun arvoisena asiana.

Karhun vahingollisuus on Pohjois-Suomen eri seuduissa hyvin erilainen. Sensijaan että Kuolajärvellä ja Kuusamossa sain kaikkialla kuulla ilman epäilystä tosia tapauksia karhun suurista tuhoista laiduneläinten parissa, ei tällaista muualla suojelualueiksi ajateltujen paikkojen seutuvilla valitettu, vaikka karhu asustaa, kuten edellä olevissa kuvauksissa jo on mainittu, Pisavaaran, Pallas-Ounastunturin ja Pääskyspahdan alueilla. Salmijärvellä, Pääskyspahdan lähellä, nimenomaan sanottiin, ettei karhun rauhoittamista siellä ollenkaan vastustettaisi.

Tässä mainitut suhteet voidaan epäilemättä ottaa perustaksi karhun rauhoittamista suunniteltaessa. Karhu voidaan rauhoittaa kaikilla muilla suojelualueilla paitsi Oulankajoella ja Kutsajoella, missä sen kaataminen olisi oleva luvallinen yksinpä Kutsajoen yleisellä suojelualueellakin. Koska on mahdollista, ettei karhukannan säilyminen mainitun rauhoituksenkaan kautta ole läntisemmässä Lapissa täysin taattua, olisi kenties syytä myöhemmin pyrkiä varmentamaan tätä esim. sillä, että Luostotunturi, joka sijaitsee Pelkosenniemellä lähellä Pyhätunturia ja jossa karhu joka vuosi majailee tietävästi vaurioita tekemättä, julistettaisiin erityiseksi suojelualueeksi karhun rauhoitusta varten. Luonnollisesti olisi kaikilla karhuruhoitusalueilla taattava väestölle korvaus vahingoista, jotka karhu todistettavasti saa aikaan heidän kotieläimilleen suojelualueiden sisällä ja niiden lähistöllä esim. 40 km etäisyydelle rajoista. Samaten olisi luonnollisesti varattava mahdollisuus saada suojelualueiltakin kaadetuksi karhuyksilöt, jotka on huomattu raatelevaisiksi tai joita sinne on liiaksi siinnyt. Itsepuolustuksessa olisi karhun tappo tietysti aina oleva luvallinen.

Ilveksen nähden, joka on vieläkin suuremmassa sukupuuttoon kuoleamisen vaarassa kuin karhu, voitane ilman haittaa säätää täydellinen rauhoitus kaikilla Pohjois-Suomen suojelualueilla. Sikäli kuin sen tuhoja lammaslaumoissa voidaan suojelualueiden ympäristöllä todeta, olisivat nämä vahingot yleisistä varoista korvattavat. Mahdollisuus liikojen ilvesten tappamiseen pitää tietysti olla olemassa.

Mitä petolintuihin tulee, olisi, puhumattakaan pienemmistä vahinkolinnuista, ne muutamat parit kotkaa, huuhkajaa, kanahaukkaa ja varpushaukkaa, jotka pesivät ajatelluilla suojelualueilla, kaikki ehdottomasti rauhoitettava; siksi vähäinen on niiden ihmisen taloudelle tekemä vahinko. Kuitenkin olisi näiden lintujen lukumäärän vähentäminen sallittava, ampumalla ja pesiä hävittämällä, jos ne haitalliseksi havaitussa määrässä lisääntyvät.

IV. Suojelualueiden silmälläpito.

Luonnonsuojelulain 7 § mukaan on suojelualueen silmälläpito oleva jonkun keskusviranomaisen tai maaherran toimena. Tämän viroanmisen tulee suojeluasioissa olla yhteistoiminnassa luonnonsuojeluvallan kanssa, sillä tavojin kuin asetuksella tarkemmin määrätään.

Katsoen siihen, että kaikki Pohjois-Suomesta ehdotettavat suojelualueet sisältävät paljon elävän luonnon näytteitä, joiden järkipäiväinen

vaaliminen edellyttää biologista asiantuntemusta, olisi suojelualueiden silmälläpito saatava biologisesti kouluutettuihin käsiin. Samaten on välttämätöntä, että valvonta on uskottuna henkilöille, jotka tuntevat Pohjois-Suomen oloja, erikoisesti myöskin sen väestöä ja väestön tarpeita.

Tuntuu siltä kuin silmälläpidon järjestely saisi käytännöllisimmän ratkaisunsa, jos se jätetään metsähallitukselle, jonka valvonnassa pääosa Pohjois-Suomen maista (ja myöskin kaikki nyt ehdotetut suojelualueet) joka tapauksessa on ja jossa senvuoksi Pohjois-Suomen olojen tuntemus on hyvin edustettuna. Parhaiten tarkoitustaan vastaavaksi tulisi suojelualueiden valvonta epäilemättä siten, että tehtävä annettaisiin metsähallituksen kanssa jo nytkin läheisessä kosketuksessa olevalle metsätieteelliselle koelaitokselle, koelaitoksessa kun tulee aina olemaan biologista asiantuntemusta, ja tutkimusten tekoa suojelualueiden metsissä ja soilla täällä tullaan mahdollisuuksien mukaan harrastamaan. Koelaitokselle olisi todennäköisesti myönnettävä erikoinen lisämääräraha suojelualueiden silmälläpidosta aiheutuvia menoja varten.

V. Suojelualueiden perustaminen ja suojelun laatua koskevat määräykset eri alueilla.

Kuten edellä esitetyistä kuvauksista on käynyt selville, on kaikkia puheena olleita alueita pidettävä erittäin soveliaina suojelualueiksi. Ne ovat sopivia, osittain aivan ihanteellisia rikkaiden luonnonnähtävyyksiensä puolesta ja erikoisen soveliaita myöskin siinä suhteessa, että taloudellinen uhraus niiden suojelualueiksi ottamisessa on vähäinen (Petsamon Heinäsaaret voidaan rauhoituksen kautta tehdä tuloakin tuottaviksi). Kukin alue edustaa sitäpaitsi määrättyjä omalaatuisia luontomme piirteitä, joista täytyy pyrkiä säilyttämään alkuperäisessä tilassa olevia, valikoituja näytteitä. Kaikki edellä käsitellyt 8 aluetta olisi senvuoksi suojelualueina rauhoitettava.

Sekä yleisten että erityisten suojelualueiden erottaminen on luonnon-suojelulain 1 §:n mukaan tapahtuva Eduskunnan suostumuksella. Kun metsähallituksen on valtioneuvoston määräyksestä annettava suojelualueiden erottamista koskeva lausunto, joka voitaisiin panna suojelualueita koskevan Hallituksen esityksen pohjaksi, pyydän edellä esitettyihin selontekoihin viitaten kunnioittavimmin ehdottaa, että metsähallituksen lausuntoon sisällytettäisiin seuraava ehdotus suojelualueiden erottamisesta:

Yleisiksi suojelualueiksi erotetaan Kuolajärven pitäjässä *Kutsajoen suojelualue*, alaltaan n. 215 km², Tervolan ja Rovaniemen pitäjissä sijaitseva *Pisavaaran suojelualue*, jonka pinta-ala on n. 35 km², Kittilän, Muonion ja Enontekiön pitäjien alueella oleva *Pallas- ja Ounastunturin suojelualue*, jonka pinta-ala on arviolta 850 km², Enontekiön pitäjässä sijaitseva *Mallan suojelualue*, alaltaan n. 20 km² sekä Petsamon kihlakunnassa sijaitseva *Pääskyspahdan suojelualue*, pinta-alaltaan 25—30 km².

Erytisiksi suojelualueiksi erotetaan Kuusamon ja pieneksi osaksi Kuolajärven pitäjän sisällä sijaitseva *Oulankajoen suojelualue*, suuruudeltaan n. 235 km², Kemijärven ynnä Pelkosenniemen pitäjissä oleva *Pyhäntunturin suojelualue*, alaltaan n. 20 km² ja Petsamossa *Heinäsaarien suojelualue*, kooltaan n. 5 km².

Kaikki nämä suojelualueet niin rajoittaen kuin yllä on siv. 8, 11, 14, 16, 19, 23, 26 ja 30 lähemmin mainittu.

Luonnonsuojelulain 4 §:n mukaan voidaan yleisiin suojelualueisiin nähden säätää poikkeuksia lain 2 §:ssä mainituista kielloista, jotka tarkoittavat ehdotonta rauhoitusta yleisillä suojelualueilla. Kaikkiin edellä ehdotettuihin, Pohjois-Suomessa sijaitseviin yleisiin suojelualueihin nähden olisi käsitykseni mukaan säädettävä luvalliseksi:

1) maan ottaminen viljelykseen alueille mahdollisesti perustettavien vartijanasuntojen, tieteellisten laitosten tai matkailijamajojen lähimässä ympäristössä;

2) mullan, turpeen, hiekan ja saven ottaminen sekä kivien louhiminen sikäli kuin se on välttämätöntä suojelualueelle mahdollisesti rakennettavien teiden, vartijanasuntojen, tieteellisten laitosten ja matkailijamajojen tarpeiksi sekä näkötorrien (esim. kulojen silmälläpitoa varten rakennettavien) pystyttämiseksi;

3) suden ja ahman tappaminen ja pyydystäminen;

4) muidenkin petoeläinten tappaminen ja muu hävittäminen, jos niiden todetaan aiheuttavan suurta tuhoa tai jos ne muuten uhkaavassa määrässä lisääntyvät; tapaukset ja tavat, joilla tämä eläinten hävittäminen tapahtuu, määrää suojelualueiden silmälläpidosta huolehtiva viranomaisen;

5) Kuivan puun käyttö tilapäiseen tulentekoon niillä paikoilla ja sellaisilla tavoin, kuin kutakin suojelualuetta varten laadituissa järjestys-säännöissä määrätään;

6) kasvien keruu kasvikoelmiä varten ja eläinten tappaminen sekä pyydystäminen tieteellisessä tarkoituksessa määräysten mukaan, joita järjestyssäännöissä kultakin alueelta erikseen annetaan.

Muihin yleisiin suojelualueisiin paitsi *Pisavaaran* ja *Mallan* suojelualueisiin nähden pitäisi asetuksella sitäpaitsi säätää erikoispoikkeuksia, niin että luvalliseksi säädettäisiin:

Kutsajoen suojelualueella: 1) porojen laiduntaminen muualla paitsi aitaukseen suljetuilla alueilla; 2) karhun tappaminen ja pyydystäminen; 3) erinäisen hyötyriistan ampuminen ja pyydystäminen määrätyillä alueilla ja erikoisina vuosina, jolloin suojelualueen silmälläpidosta huolehtiva viranomais myöntää siihen paikkakunnan vakinaisille asukkaille luvan, samalla antaen määräyksiä siitä, mitä riistaa lupa kulloinkin koskee; 4) alueella sijaitsevien niittyjen käyttö heinänniittoon, ellei niityistä ole toisin päätetty.

Pallas- ja Ounastunturin suojelualueella: 1) porojen talvilaiduntaminen lokak. 15 pv:stä toukok. 1 pv:ään asti, ei kuitenkaan aitauksella rauhoitetuissa paikoissa; 2) hyötyriistan ampuminen ja pyydystäminen paikkakunnan vakinaisille asukkaille samalla tapaa, kuin edellä on Kutsajoen alueesta säädetty; 3) kalastus Pallasjärven; 4) alueella sijaitsevien niittyjen käyttö heinänniittoon, ellei niityistä ole toisin päätetty.

Pääskypahdan suojelualueella: 1) porojen laiduntaminen muualla paitsi aitaukseen suljetuilla alueilla; 2) hyötyriistan ampuminen ja pyydystäminen samalla tapaa, kuin on Kutsajokialuetta koskevasta säädetty.

Luonnonsuojelulain 2 §:n mukaan on asetuksella kussakin tapauksessa määrättävä, missä suhteessa erityinen suojelualue on oleva rauhoitettu. Pohjois-Suomeen perustettavista erityisistä suojelualueista ehdotan asetuksella määrättäväksi seuraavaa:

Oulankajoen suojelualue rauhoitetaan alueen erikoisten maisemalaatujen säilyttämiseksi alkuperäisessä tilassaan, alueen lukuisien harvinaisten kasvilajien suojelemiseksi ja turvapaikan tarjoamiseksi alkuperäiselle eläimistöille. Tässä tarkoituksessa kielletään: 1) maan ottaminen viljelykseen muualla paitsi mahdollisesti rakennettavien vartijanasuntojen ja matkailijamajojen lähimmässä ympäristössä; 2) metsänhakkuu alueen kaikilla vesistövarsilla ja muillakin luonnonkauneutensa puolesta erikoisen huomattavilla kohdilla ja teiden lähetyksillä; 3) maisemakuvaan enemmän vaikuttava metsänhakkuu muuallakin alueella; 4) muiden eläinten paitsi suden, ahman ja karhun tappaminen ja pyydystäminen, kuitenkin niin, että kalastus toistaiseksi on luvallinen ja että erikoisina vuosina voidaan hyötyriistaa ampua ja pyydystää samoilla ehdoilla kuin edellä on Kutsajoen alueesta määrätty; 5) kaikkalainen eläinten hätyyttäminen, mikäli se ei seuraa edellisen kohdan myöntämistä luvista, samoin

pesien, munien ja mädin ottaminen ja vahingoittaminen; 6) suojelualuetta koskevissa järjestyssäännöissä mainittujen kasvilajien keräily.

Pyhätunturin suojelualue rauhoitetaan tunturin ja lähimmän ympäristön maisemallisten erikoisuuksien säilyttämiseksi ja turvapaikan tarjoamiseksi alkuperäiselle eläimistöille. Tässä tarkoituksessa kielletään: 1) kivien louhiminen; 2) metsähakkuu; 3) muiden eläinten paitsi suden ja ahman tappaminen ja pyydystäminen, samoin kaikkalainen muu eläinten hätyyttäminen, niin myös pesien ja munien ottaminen ja vahingoittaminen.

Heinäsaarien suojelualue rauhoitetaan lintumaailman suojelemiseksi. Tässä tarkoituksessa kielletään kaikkalainen lintujen tappaminen, pyydystäminen ja hätyyttäminen, samoin niiden pesien ja munien ottaminen ja vahingoittaminen. Kuitenkin harjoitetaan saarilla haahkan viljelyä ja suojelusta valtion laskuun, jossa tarkoituksessa alueen vartijan asiana on kerätä haahkan vihollislintujen, räiskän, merilokin ja harmaalokin munia saamiensa ohjeiden mukaan.

Paitsi edellä mainittuja seikkoja on suojelualueita perustettaessa tarpeen asetuksella järjestää korvausten maksu karhujen ja ilvesten mahdollisesti aiheuttamista vahingoista. Samoin tarvitaan asetus suojelualueiden silmälläpidon ja vartioimisen järjestämisestä.

Muut suojelualueita koskevat asiat saataneen järjestetyiksi ilman asetuksia. Melkoinen osa huomioon otettavista seikoista voidaan määrätä suojelualueiden järjestyssäännöissä, joiden laatimiseen on ryhdyttävä, kunhan alueet ensin erotetaan ja niiden silmälläpidon järjestämisestä annetaan määräys.

Edellä esitetyistä ehdotuksista on allekirjoittaneella ollut tilaisuus neuvotella valtion luonnonsuojeluvalvojan kanssa, Kuusamon ja Kuolajärven alueita koskien myös näiden seutujen tuntijan tohtori Kaarlo Hännisen kanssa, ja ovat he pitäneet ehdotuksia tarkoituksenmukaisina.

Liite.

Ehdotus yleisen suojelualueen perustamiseksi Salmin pitäjän Hiisijärvelle.

Vireillä olevien suunnitelmien mukaan tulisi Pohjois-Suomeen perustettavaksi kaikkiaan 8 suojelualuetta, osa niistä yleisiä suojelualueita. Olisi kuitenkin, ennen kaikkea tieteellisten tarpeiden kannalta katsoen, erinomaisen tärkeätä erottaa edes joku pienempi yleinen suojelualue myös valtakunnan eteläosissa. Tarkoitukseen helposti saatavissa olevia, eri suhteissa soveliaita alueita ei liene monta. Eräs sellainen, joka sekä alkuperäisen ja muuten soveliaan luontonsa puolesta että rauhoituksen vaatimien taloudellisten uhrausten vähäisyyden vuoksi voinee aivan ensi sijassa tulla kysymykseen, on valtakunnan itärajalla Salmin pitäjän pohjoisperukalla sijaitseva Hiisijärven tienoo (kartalla alue 9).

Hiisijärven itäpuoliskon ympäristössä muuttuvat ne tasangonluontoiset, karut ja suorikkaat salot, joita yksitoikkoisina ulottuu peninkulma toisensa jälkeen joka taholle Raja-Karjalan erämaissa, verraten äkkiä vireän vaihtelevaksi alueeksi. Melkoisen suuret korkeuserot, kasvupaikkojen moninaisuus ja kasvillisuuden suuri rehevyys antavat koko luonnolle erikoislaatuisen leiman. Selännteitä ja vaaroja, joista korkein on Pallinvaara (65 m Hiisijärven pinnasta) ja joissa kallionpintakin pilkistäksen näkysälle, kohoilee täällä tiheästi, synnyttäen väliinsä eri suuntaisten laaksojen muodostaman, outoa kulkijaa aivan eksyttävän notkosokkelikon. Viehättävä Hiisijärvi ja siitä rajan taakse itäänpäin verkalleen virtaava Loimolanjoki hallitsevat vesistöllisesti aluetta; jokusia pikku lampia ja korpipuroja on sitäpaitsi alueen sisällä.

Puheena olevan, kenties 8—10 km² laajuisen alueen erikoisluonne johtuu ensi sijassa v u o r i p e r ä s t ä. Eteläisen rapakivialueen ja pohjoisemman graniittigneissialueen kontaktissa on Hiisijärven kohdalla kirjava joukko erilaisia emäksisiä vuorilajeja (diorittejä, diabaaseja, pie-

nemmässä määrin dolomiittiakin), kvartsiitteja y.m. Nämä juuri muodostavat edellä kuvattuja seläniteitä ja vaaroja; ja emäksisistä vuorilajeista on peräisin seudun moreenimaan viljavuus.

Maiden hedelmällisyys näkyy kaikkialla metsä- ja suotyyppeissä yhteisissä. Kun ympäröivät salot valtionmetsissä ovat yleensä vain mustikka- ja puolukkatyyppisiä kankaita ja laihoja tai laihanpuoleisia korpia ja karuja rämeitä ynnä nevoja, tapaa Hiisijärven itäpään ympäristössä yleisesti toisenlaisia maita. Tuontuostakin kohtaa käenkaalimustikkatyyppin kasvuisaa, suuripuista kuusikkoa, jopa usein lehtoakin, ensi sijassa saniaislehtoja, joissa kuusten seurana kasvaa koivua, haapaa y.m., joskus lehmustakin, ja joissa aluskasvillisuus on kauniina lehvämerenä. Ilman rajaa notkojen saniaislehdot välittyvät yhtä ruohosiin lehtokorpiin, joista eräässä tapaamme kolme kaunista vuorijalavaakin, tiettävästi ainoat jalavapuut varsinaisissa valtionmetsissä. Lehtokorville ovat sukua alueen omituiset, luonnostaan puistomaisen aukeat lehtokorvet, missä suuret kuuset ja muut puut kasvavat melko loitolla toisistaan, jättäen välilleen kasvilajeista rikkaita luonnollisia lettomaisia niittytäpliä. Tällaisia puistomaisia soita on todennäköisesti aikoinaan ollut monin paikoin muuallakin Suomessa, mutta miltei poikkeuksetta ne on hävitetty, raivaamalla ne luonnonniityiksi ja nyttemmin yleisesti viljelysmaiksi. Mainittuihin puistosoihin liittyvät lettosuot, jotka nekin ovat maassamme harvinaisia, mutta joita Hiisijärven alueella näemme useammassa kohdin pikkulaikkuina. — Myöskin karumpia metsä- ja suolaatuja on yleisesti mainittujen kasvuisampien ohella, mutta ne eivät sanottavasti heikennä kasvillisuuden rehevää yleisvaikutusta, joka tuntuu sitäkin voimakkaammalta, kun kasvipeite on säilynyt melkein tai aivan luonnontilaisena. Alue on nimittäin, huolimatta siitä, että sinne on viime vuosikymmeninä sijoittunut neljä torppaa, yleisleimaltaan miltei koskematon.

Seudun erikoisluontoisilla kasvupaikoilla on moni harvinaisen kasvilaji löytänyt viihtyisän tyyssijan. Mainittiin jo edellä vuorijalava. Harvinaisista ruoho- ja heinäkasveista lueteltakoon: *Athyrium crenatum* (paikotellen hyvin runsaasti), *Phegopteris Robertiana*, *Eriophorum callithrix*, *Carex alpina*, *Cypripedium calceolus*, *Calypso bulbosa*, *Polygonum bistorta*, *Pimpinella magna* ja *Saussurea alpina*. Useimmat luetelluista ovat harvinaisia kalkkikasveja; pari kasvaa täällä eteläisimmällä löytöpaikallaan Suomessa.

Eläimistöä ei tarkempia havaintoja ole tehty, mutta tuntuu luultavalta, että se kasvillisuuden rehevyyden johdosta on verraten lajirikas. Seudun harvan asutuksen ja syrjäisen aseman vuoksi on Pohjois-

Salmin eläimistöllä yleensä hyvin alkuperäinen tuntu. Karhu liikuskelee seudulla tuontuostakin, viettääpä Hiisijärvellä joskus talviaankin. Isohanhi pesi ainakin 10 vuotta sitten noin 10 km päässä täältä, eivätkä joutsenenkaan pesimälammet ole varsin kaukana. Sekä hanhi että joutsen asuvat Salmassa eteläisimmällä, aivan eristetyllä pesimätienoolla Suomessa.

Kuvailemamme seutu on pinta-alaltaan 10—15 km², rajoittuen idässä valtakunnanrajaan ja ulottuen siitä 2—3 km länteen. Osaksi on alue Loimolanjoen etelä-, osaksi sen pohjoispuolella. Kun ei voine tulla kysymykseen koko kuvatun alueen suojelualueeksi julistaminen, täytyisi rauhoitettavaksi valita alueen osa tai osia, joissa kaikkein enimmän on edustettuna harvinaislaatuista kasvillisuutta. Vuodesta 1916 lähtien on alueella ollut, metsähallituksen kaukonäköisen luonnonsuojeluharrastuksen johdosta, 429.50 ha laajuinen maa-alue määrättyä säästömetsäksi 10 vuoden ajaksi. Alue on ollut kahtena kappaleena, 139.50 ha Talkkuna- ja Shoigulammin lohossa ja 290 ha Loimolanjoen lohossa. Nämä alueet on valittu niin, että niihin sisältyy kaikkein parhaat palat seudun kasvillisuudesta ja myös useimmat seudun erikoisista harvinaisista kasvilajeista. Epäilemättä olisi soveliainta rauhoittaa pysyvinä suojelualueina juuri nämä kaksi aluetta. Ilman oleellista haittaa voitaisiin kumpaakin aluetta jonkun verran pienentää, lohkaisemalla niistä pois luoteisia osia. Täten supistuisi edellinen alue n. 120 hehtaariksi, jälkimmäinen n. 230:ksi, käsittäen siis alueet yhteensä n. 350 ha.

Pienempi näistä lohkoista, alue Kalliovaaranlammilta Latvajärven rantaan, olisi syytä rauhoittaa täydellisesti. Mutta suurempaan nähden, joka sijaitsee Kalaojan molemmin puolin, ajattelen, taloudellisen uhrauksen vähentämiseksi, sitä mahdollisuutta, että täällä sallittaisiin tukkipuiden kaato tavallisilla kangasmetsäisillä mailla, joita on arvatenkin yli puolet metsäalasta. Täten jäisi koskemattomaan tilaan lehdot ja korvet, joiden säilyttäminen on tärkeintä. Eläimistö olisi molemmissa lohkoissa oleva täysin rauhoitettu, kuitenkin niin, että suden, ahman ja karhun tappaminen olisi sallittu.

Kumpaisessakin puheena olevista lohkoista tehdään heinää. Leppälän metsänvartijatorppa käyttää niittyinä Latvajärven rantamasoita ja Honkalan kruununmetsätorppa Kalaojan varrella olevia korpioukeamia. Heinänteko-oikeus pitäisi luonnollisesti saada lakkautetuksi, joko lunastamalla se rahalla tai myöntämällä niitynraivauslupia muualta. Soveliaita korpia on seudulla riittämiin.

Alueen vartioiminen järjestyy helposti, vartiopiirin metsänvartijan asuessa lähistöllä. Vartiointi ei asutuksen harvuuden vuoksi tuottane

suurempia vaikeuksia. Leppälän vartiopiirin metsänvartija suostuneen verraten pienestä lisäkorvauksesta suojelualan vartijaksi.

Edellä sanottuun viitaten pyydän kunnioittavasti ehdottaa, että metsähallitus ryhtyisi toimenpiteisiin 350 ha laajuisen yleisen suojelualan eroittamiseksi Salmin pitäjän Hiisijärvellä.